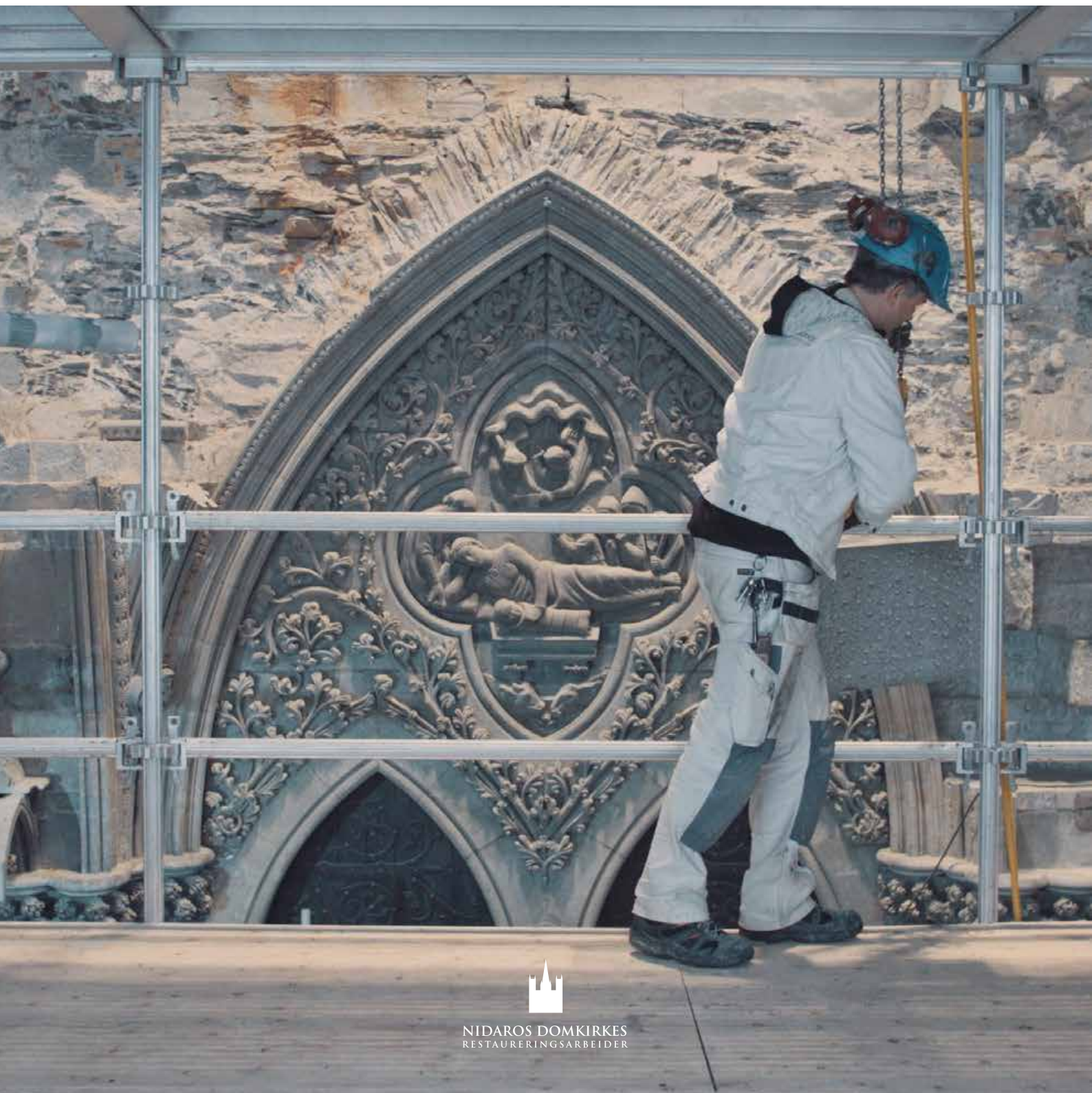

ÅRSRAPPORT 2016

Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

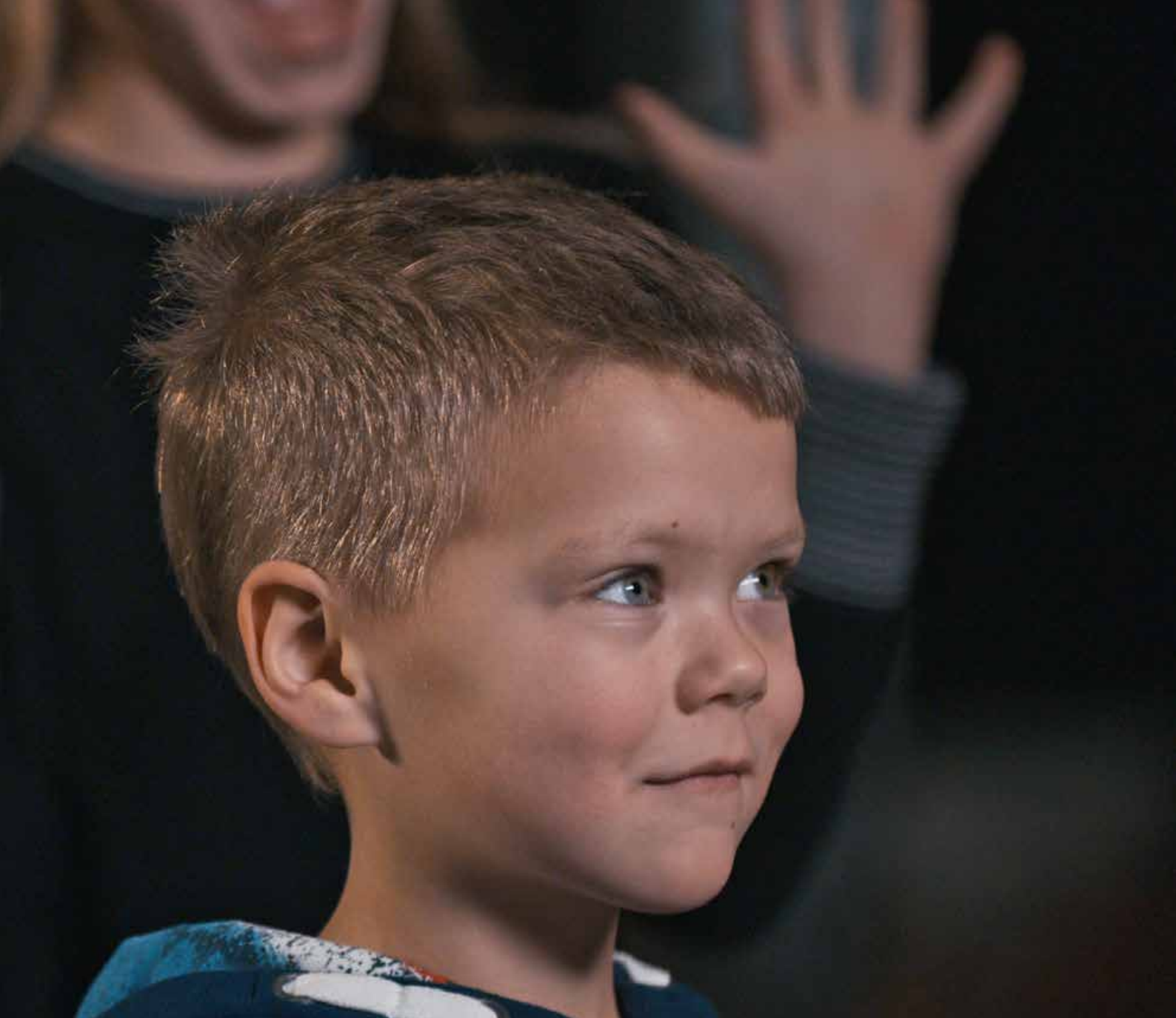

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

INNHold

1 STYRETS BERETNING	s 04
2 INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	s 06
3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER	s 10
4 STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN	s 52
5 VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	s 58
6 ÅRSREGNSKAP	s 60

Forside: Murer i arbeid ©TYD

Side 2: Barn i Nidarosdomen ©TYD

S 6: Omvisning i Nidarosdomen ©TYD

S 11: Stiklestad ©Stiklestad Nasjonale Kultursenter

S 23: Smia ved NDR ©TYD

S 30: Anno 1537 ©NRK / STRIX

S 32: TRIO ©NordicStories AS / Nordisk Film Distribusjon

S 37: Arverekken ©Torggrim Melhuus / TITT Melhuus as / NDR / Det kongelige hoff

S 38 / 39: Arrangement i Erkebispegården **S 40 / 41:** Håndverkere i arbeid ©TYD

S 42 / 43: Anno ©NRK / STRIX

S 46: Pilegrimer på vei over Dovrefjell ©David Tett

S 50: Gårdstunet på Borkerud gård ©Eskil Roll

S 56: Rikssverdet ©Lasse Berre

Bakside: Olavsfestdagene ©Olavsfestdagene

Når ikke annet nevnt: ©Henning Grøtt / NDR

Layout: Tone Harbakk / NDR

1 STYRETS BERETNING

- PUBLIKUMSREKORD - NYE UTFORDRINGER - GOD MÅLOPPNÅELSE

Dette kan være en god sammenfatning av virksomheten i et samlet Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider (NDR) i 2016. Det nye styret hadde en rekke utfordringer å ta fatt på ved starten av året. En evaluering av organisasjonen fra 2015 og sentrale effektiviseringsutfordringer viste at det var behov for organisasjonsendring. Sammen med oppdraget om å overta Nasjonalt Pilegrimssenter og ansvaret for utvikling av pilegrimsledene til Nidaros, ble det startet opp et bredt arbeid med utvikling der alle ansatte har vært involvert. Dette har vært et krevende arbeid, og ved inngangen til 2017 har styret fastsatt ny organisasjonsmodell og administrasjonen er i gang med å gjennomføre detaljene i denne.

Styret ønsker også at det fokuseres langsiktig. I 2016 ble det inngått et forsknings- og utviklings-samarbeid med en rekke sentrale «St Olavs – virksomheter». Dette samarbeidet skal både utvikles og utvides i årene som kommer med tanke på det store nasjonaljubileet i 2030.

I rapporteringen er det lagt vekt på å følge de innsendte planer, og å svare opp de utfordringer vi har fått gjennom tildelingsbrev og oppdrag gjennom året.

Både i restaureringsavdelingen og i publikumsavdelingen er det arbeidet målrettet og aktivt. En har nådd de aller fleste målene for restaurering og drift med god margin. Et godt eksempel på hvordan forskning og restaurering går hånd i hånd er utviklingen av egenprodusert kalkmørtel til bruk ved restaureringen av kongeinngangen. Bygging av egen kalkovn, brenning av kalk og ca. 700 prøver og tester ligger bak når vi nå har startet gjenoppbyggingen av inngangsportalen. I publikumsavdelingen har aktiviteten økt, og det har vært større besøk enn det som var forventet. For første gang er det solgt over 200.000 billetter til anleggene, og besøket har økt med 17 % i forhold til i fjor.

Overtakelsen av Nasjonalt Pilegrimssenter (NPS) fra 1. juli ble mer krevende enn vi opprinnelig forutså, men i løpet av høsten har brikkene falt på plass.

1 STYRETS BERETNING

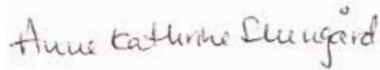
Også når det gjelder virksomheten knyttet til NPS kan vi melde om betydelig økning både av vandrere og i annen utvikling av pilegrimsledene. Det er stor – og økende – interesse for Pilegrimsledene, både nasjonalt og internasjonalt. Som ansvarlig (route manager) for Europarådets kulturveg-nettverk «The St Olav Ways» har NPS vært til stede ved internasjonale møter og hendelser både i og utenfor Norden.

Som det fremgår av oppstillinger på de neste sidene, er det god måloppnåelse for de aller fleste deler og prosjekter i virksomheten. Vi vil ikke stikke under en stol at enkelte restaureringsoppgaver er mer krevende enn vi skulle ønske. Kontorsituasjonen utfordres stadig av at det ikke finnes ekstraordinære ressurser til rask fullføring av Artilleribygget, men styret søker å prioritere denne oppgaven innenfor driftsbudsjettet enda mer i året som kommer.

Kulturminneforvaltning er både kostbart og krevende. Styret vil peke på den høye faglige kompetansen, bevisstheten og det store engasjementet som hver

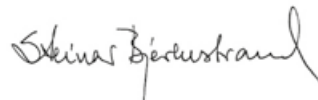
av de ansatte stiller opp med når oppgavene skal utføres. Styret vil rette en stor takk til de ansatte. Disse er virksomhetens største kapital, og det er i bevisstheten om dette vi inviterer til videre lesning av årets rapport.

Trondheim, mars 2017

Anne Kathrine Slungard

Styreleder

Steinar Bjerkestrand

Direktør

2 INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

VIRKSOMHETEN OG SAMFUNNSOPPDRAGET

Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider (NDR) er et statlig forvaltningsorgan under Kulturdepartementet med oppgave å forvalte Nidaros domkirke og Erkebispegården slik at disse bevares, utvikles og formidles som levende kulturminner og kirkelige byggverk.

TILDELINGSBREVET FOR 2016 HAR TRE OVERORDNEDE MÅL:

1. Nidarosdomen og Erkebispegården skal planmessig sikres, vedlikeholdes og restaureres basert på forskning og anerkjente konserveringsmetoder.
2. Nidarosdomen og Erkebispegårdens historie skal formidles til publikum.
3. NDR skal opprettholde sin posisjon som et nasjonalt kompetansesenter for restaurering av verneverdige bygninger i stein.

I revidert nasjonalbudsjett for 2016 ble det besluttet å overføre Nasjonalt Pilegrimssenter til Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider (NDR) som en ordinær del av NDRs virksomhet. Endringen trådte i kraft 1. juli 2016.

VÅRE VERDIER

For å løse vårt samfunnsoppdrag har vi følgende verdier som rettleder oss i vårt arbeid og de beslutningene vi tar.

Samspill

Åpenhet

Samhold

skaper tillit, gir trivsel og kunnskap. bygger fellesskap på tvers av arbeidsoppgaver og avdelinger. gir trygghet for at alle skal føle seg verdsatt og kunne yte sitt beste.

Respekt

Omdømme

Pålitelig

NDR skal opprettholde et godt omdømme i møte med publikum og kunder.

Kreativ

Vi skal alltid utføre våre arbeidsoppgaver på en stadig bedre måte.

Kompetent

NDR skal ha medarbeidere med høy kompetanse innenfor alle felt.

FAGLIG TILNÆRMING

Vi skal være oppdaterte og delta i internasjonal og nasjonal diskusjon, og vi må følge opp føringer innen konservering, restaurering og formidling av kulturhistorie. Vi skal bruke slik kunnskap aktivt for å løse vårt oppdrag.

2 INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

Unescos konvensjon for verdens kultur og naturarv legger de prinsipielle rammene for forvaltningen av Norges kulturarv, med henvisningen til Venezia charteret, Nara-dokumentet fra ICOMOS med tilhørende utdypende tekster fra Unescos rådgivende organer. Sammen med ICOMs museumsetiske regelverk gir disse grunnlag for Stortingets føringer for kulturminneforvaltning.

SAMARBEID

I samarbeid med myndighetene, kirken og andre brukere, skal vi søke å legge forholdene til rette for en aktiv og verdig bruk av anleggene som står i forhold til deres symbolske, religiøse og historiske verdi og tålegrense.

STRATEGI 2015-2020(-30)

I årets siste styremøte vedtok man hovedstrategier for de neste årene. Strategidokumentet er et resultat av en omfattende prosess i hele bedriften. Det er derfor en samstemmig virksomhet som stiller seg bak strategiene for de kommende år:

- Vi skal forske på, og utvikle ny kunnskap om bygnings- og restaureringshistorien samt bygningsteknikkene som har vært anvendt på Nidaros domkirke og i Erkebispegården. Dette skal sammen med annen forskning gi grunnlag for en

kvalitativt god forvaltning og formidling av anleggene.

- Vi skal planmessig sikre, vedlikeholde og restaurere alle bygninger i vår forvaltning på et kvalitativt høyt nivå.
- Vi skal være en faglig ledende håndverksvirksomhet i nasjonal sammenheng. Vi skal kunne tilby rådgivnings-, veilednings- og håndverkstjenester til eiere av verneverdige bygg i stein.
- Vår formidling skal være samfunnsaktuell, ta i bruk moderne virkemidler og være tilpasset definerte målgrupper. Formidlingen skal skape refleksjon og forståelse. Nidaros domkirke og Erkebispegården skal til enhver tid være et attraktivt besøksmål.
- Vi skal opprettholde intern opplæring og etterutdanning og videreutvikle denne slik at vi til enhver tid innehar nødvendig kompetanse for å løse de oppgaver vi er satt til å utføre.

2 INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

ORGANISASJON OG LEDELSE

Styret er oppnevnt av Kulturdepartementet. For perioden 2016-2019 ble styret utvidet til 7 representanter og har følgende medlemmer:

Styreleder

Nestleder

Styremedlemmer

Anne Kathrine Slungård

Karen Espelund

Bispemøtets preses **Helga Haugland Byfuglien**

John Egil Bergem

Christian Borhaven

Steinar Aase

Ståle Gjersvold (ansattes representant)

Marianne Vikan (ansattes representant)

Åse Huseeth (ansattes representant)

Varamedlemmer

Preses har fast sete i styret, med Nidaros biskop som personlig varamedlem.

Ledelsen består av:

Direktør

Avdelingsdirektør Restaureringsavdelingen

Avdelingsdirektør Publikumsavdelingen

Avdelingsdirektør Nasjonalt Pilegrimssenter

Administrasjonssjef

Økonomisjef

Steinar Bjerkestrand

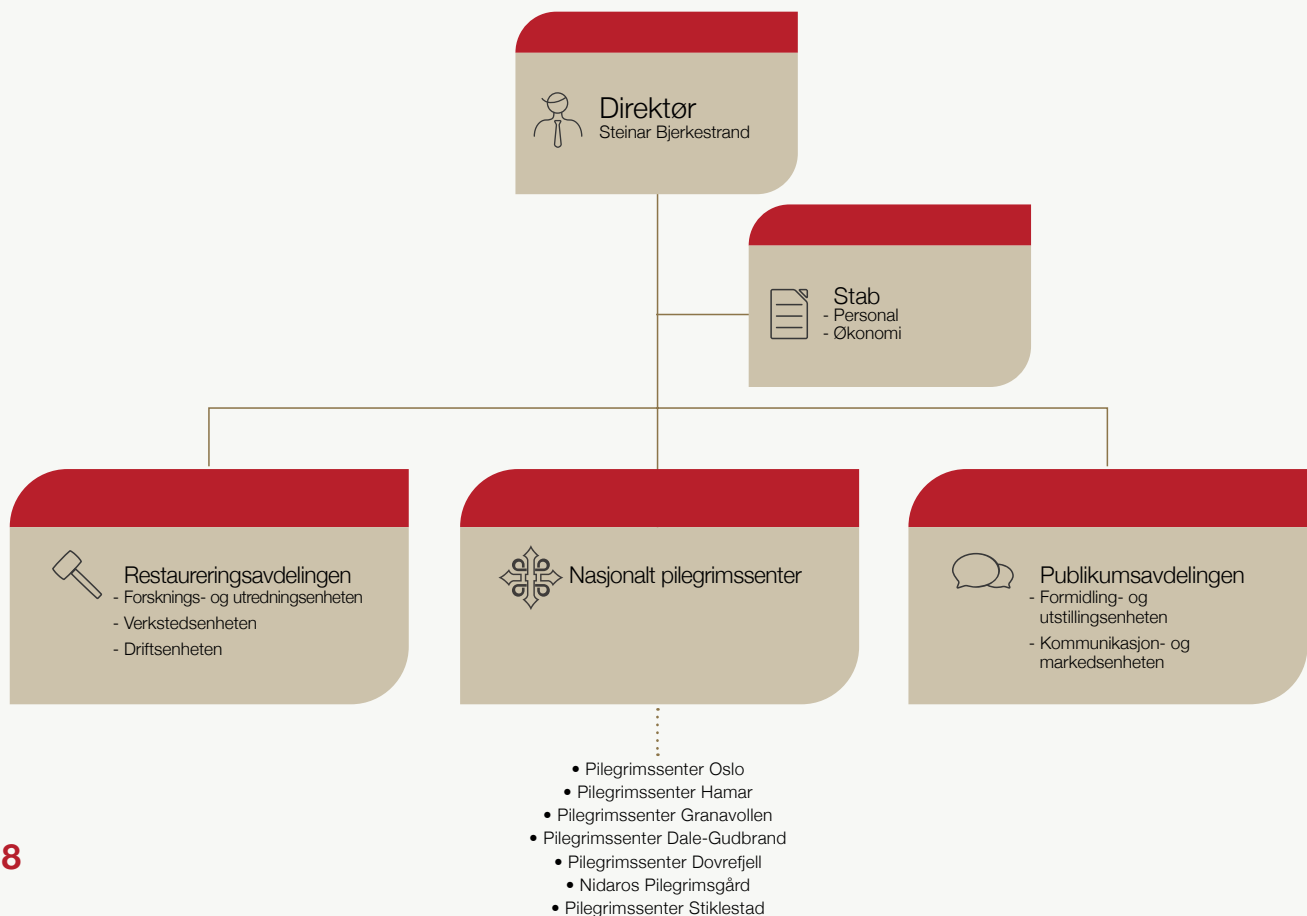
Marie Louise Anker

Inge Sørsgård

Hans Morten Løvrød

Else-Marie Galåen

Jill Løhre

2 INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

HOVEDTALL¹

		2014	2015	2016
Årsverk	<i>Antall</i>	60,3	61,7	65,9
Samlet tildeling	<i>Kroner</i>	54 387 000	54 921 000	53 525 000
Belastningsfullmakter NPS ²	<i>Kroner</i>	-	-	4 443 000
Samlet inntektskrav	<i>Kroner</i>	-20 927 000	-21 617 000	-22 244 000
Utnyttelsesgrad	<i>Prosent</i>	96,5	102,0	99,0
Sum driftskostnader	<i>Kroner</i>	58 900 000	60 992 000	66 194 000
Sum driftsinntekter	<i>Kroner</i>	61 045 000	59 806 000	66 858 000
Lønnsandel av driftskostnader	<i>Prosent</i>	51,9	53,3	53,4
Lønnsutgifter pr. årsverk	<i>Kroner</i>	525 000	527 000	536 000

¹ Regnskapstall i hht. kontantprinsippet i staten.

² Belastningsfullmakter Nasjonalt pilegrimssenter 1.7. – 31.12.2016. Nasjonalt pilegrimssenter ble overført fra Riksantikvaren til NDR 1.7.16. NDR mottok belastningsfullmakter fra Riksantikvaren og Kulturdepartementet til å dekke lønns- og driftsutgifter.

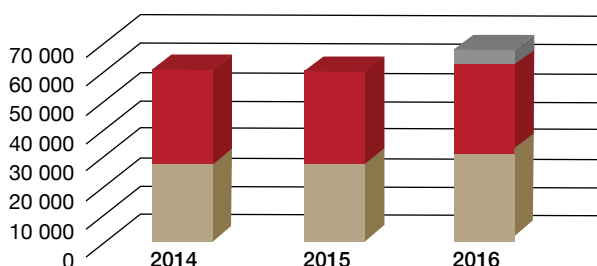
Oversikt over belastningsfullmakter:

Belastningsfullmakt fra Kulturdepartementet, 0340 75	<i>Kroner</i>	667 500
Belastningsfullmakt fra Riksantikvaren, 1429 01	<i>Kroner</i>	2 622 153
Belastningsfullmakt fra Riksantikvaren, 1429 77	<i>Kroner</i>	1 153 334

BESØKSTALL

	Resultat 2014	Resultat 2015	Mål 2016	Resultat 2016
Besøkende i Nidarosdomen	285 803	346 276	347 900	398 144
Besøkende i Lavetthuset (Riksregalie- utstillingen og temporær utstilling)	29 978	27 983	29 400	28 508
Besøkende i Museet Erkebispegården	23 564	21 627	22 700	23 338
Totalt antall besøkende	339 345	395 886	400 000	449 990
Antall solgte billetter	173 793	181 465	185 000	202 064

BEVILGNINGSANDEL

■ Belastningsfullmakter
■ Bevilgning
■ Inntekter

Bevilgningsandel viser andel inntekt fra bevilgning i forhold til NDRs inntekter fra vare- og billettsalg, utleie og oppdragsvirksomhet. I 2014 utgjorde andelen 54,8 %, i 2015 var den 60,64,8 % og i 2016 50,12 %. I tillegg kommer belastningsfullmakter for NPS.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

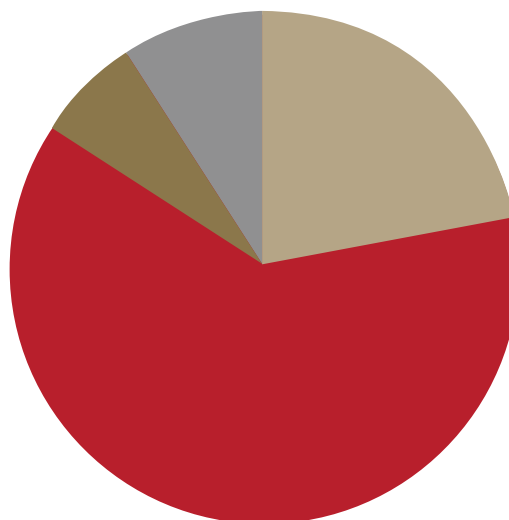
SAMLET VURDERING AV RESULTATER, MÅLOPPNÅELSE OG RESSURSBRUK I 2016

I tillegg til årlige planer som ligger til grunn for denne årsrapporten, følger NDR sin langtidsplan for perioden 2015-2020. Strategier og planverk vil bli revidert etter at NPS ble en del av virksomheten og etter omorganiseringen første halvår 2017. For rapporteringsåret er det fortsatt gjeldende langtidsplan som ligger til grunn. Størst personellressurs har gått med til arbeidene på Kongeinngangen på korets søndre side. Arbeidene startet opp i 2010 og er planlagt fullført i 2020. Portalen er nå ferdig demontert.

Restaureringsavdelingen har videre ansvar for forvaltning, drift og vedlikehold, hvor kostnader i stor grad er bundet opp i faste driftsutgifter som husleie, strøm, sikring mv.

Den publikumsrettede virksomheten har i 2016 prioritert formidling mot definerte målgrupper tilreisende (inklusive pilegrimer), lokal- og regional befolkning og fagmiljø. Det har vært økt aktivitet og det totale besøkstallet er 17% høyere enn i 2015.

DRIFTSKOSTNADER PR. HOVEDAKTIVITET

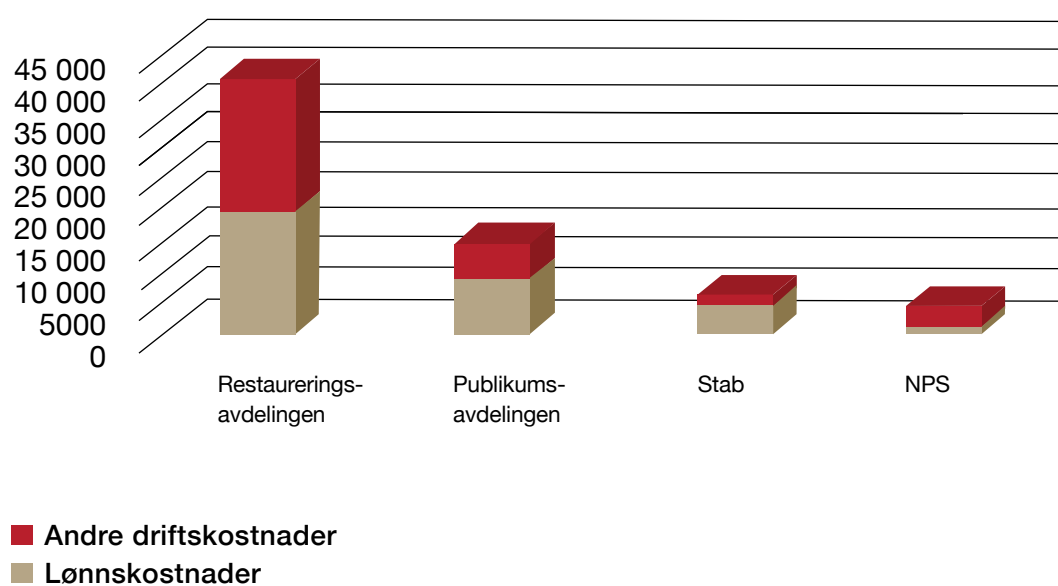
- Publikumsavdelingen: 22 %
- Restaureringsavdelingen: 62 %
- NPS: 7 %
- Stab: 9 %

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Diagrammet viser at Restaureringsavdelingen, med drift, vedlikehold og forskning er det største satsningsområdet. Deretter kommer Publikumsavdelingen. Stabsfunksjonene utgjør den laveste andelen. Nasjonalt pilegrimssenter (NPS) tall er kun for ½ år (1.7-3.12.16). I neste diagram vises fordeling på lønns- og driftskostnader.

LØNNS- OG DRIFTSKOSTNADER

St.Olavs-virksomhetene inngår samarbeid mot 2030 Foto: ©Stiklestad

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

RESULTATER OG MÅLOPPNÅELSE ETTER HOVEDMÅL FRA TILDELINGSBREVET

Oppgave	Resultat 2015	Krav 2016	Resultat 2016	Kommentarer
1. Nidarosdomen og Erkebispegården skal planmessig sikres, vedlikeholdes og restaureres basert på forskning og anerkjente konserveringsmetoder				
Revisjon av restaureringsplanen for Nidaros domkirke	-	Å jour	Personaleressurs og tilstandsregistrering ikke tilfredsstillende prioritert	● Ferdigstillelse må utsettes til 2017
Konservering av dekorasjoner i Regalierommet.	Å jour	Å jour	Å jour	● Krevende prosjekt, utprøving av nye metoder. Ferdigstillelse i 2017
Belysning	-	Å jour	Arbeid med finansiering. Ikke avklart	● Vi har så langt ikke funnet eksterne bidragsytere til prosjektet slik at videre planlegging stopper opp.
Materialtilgang - Klebersten - Kalkmørtel	Å jour	Å jour	Forsinket rapportering fra NGU på kvaliteten i Dalhaugen. Videre søknader om etablering og drift avventer resultatet. Behov for stein til 2017 er dekket	● Gjennomført omfattende steinundersøkelser Dalhaugen, Mosjøen. Hentet stein fra Grunnes, Målselv.
Restaurering av Kongeinngangen.	Ikke å jour	Å jour	Foran skjema	● Gjenoppbygging startet i hht. skjema og ble avsluttet flere skift over planlagt.
Korets nordre fasade	-	Å jour	Ikke å jour	● Avventer oppnevning av prosjektgruppe
Totalrehabilitering av Artilleribygget.	Ikke å jour	Å jour	Ikke å jour	● Klagesak ikke avsluttet. Prosjektering for alle entrepriser er godt i gang. Planlagt avsluttet i februar 2017. Fundamentering og grunnarbeider kom i gang på slutten av 2016.
Nordfløy og Lavetthuset	-	Å jour	Å jour	● Kobbhus på Lavetthuset er ferdig. Svalgang på Forrådshus er alle skadete deler skiftet ut, men mangler strøk med maling for ferdigstillelse.
Kjøpmannsgata 1 c	-	Å jour	Å jour	● Utvendige arbeider ferdig
Forskningsplan for NDR	-	Å jour	Litt forsinket	● Sluttfores første tertial 2017
Anleggenes tekniske og samfunnsmessige historie	-	Å jour	Å jour	● Seminarer avholdt. Nettpublisering.
Sikkerhet og beredskap	-	A jour	A jour	● Publikums sikring utvendig for vestre del av kirken er oppført. Inspeksjoner delvis innvendig og utvendig er gjennomført
2. Nidarosdomen og Erkebispegårdens historie skal formidles til publikum				
Øke nasjonal kjennskap og antall besøkende til Nidaros domkirke og Erkebispegården				● Innspilling av TV-serien Anno var en satsing i 2016, men vil først gi utslag av omfang i 2017
Besøktall, antall	395 886	400 000	449 990	●
Billettsalg, antall	181 465	185 000	202 064	
Heve kvaliteten på opplevelsene	-	A jour	Ikke å jour	● Dårligere snittkarakter på TripAdvisor enn i 2014 og 2015. Tiltak gjennomført siste halvår.
Utvikle Erkebispegården som levende kulturarena	-	A jour	Ikke å jour	● Målsetting for besøk ikke nådd og plan for infrastrukturtiltak i Erkebispegården ikke gjennomført.
3. NDR skal opprettholde sin posisjon som et nasjonalt kompetansesenter for restaurering av verneverdige bygninger i stein				
Samarbeidspartner og kunnskapsleverandør	-	Å jour	Å jour	● Deltagelse i nettverk og på konferanser.
Alle verksteder skal ha minst to eksterne oppdrag.	Å jour	Å jour	Å jour	● Alle verksteder har hatt flere eksterne, noen store og utfordrende oppdrag.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

REDEGJØRELSE FOR RESTAURERING OG VEDLIKEHOLD AV NIDAROS DOMKIRKE OG ERKEBISPEGÅRDEN

Hovedmål 1:

Nidarosdomen og Erkebispegården skal planmessig sikres, vedlikeholdes og restaureres basert på forskning og anerkjente konserveringsmetoder

REVISJON AV RESTAURERINGSPLANEN FOR NIDAROS DOMKIRKE

Restaureringsplanen for Nidaros domkirke ble gjennomgått og justert i 2005 og 2007. En gjennomgang og revisjon av planen bør foretas med en tiårssyklus ut fra erfaring med fremdrift i pågående restaureringsprosjekt.

Periodemål for 2016

- Starte arbeidet med revisjon av restaureringsplan for Nidaros domkirke med tanke på ferdigstillelse av planen i 2017.

Omtale og vurdering av resultat

Som en del av en helhetlig systematisk tilstandsvurdering av anleggene valgte man å starte ved å sette fokuset på takenes tilstand. Registrering av takene på Erkebispegården er startet opp. Standarden for fredete bygninger følges.

Det kreves tilgang til flater og arealer som ikke nås uten ved hjelp av større lift eller stillaser, her er det delvis en utfordring med bakkestrykk og arkeologiske grunnforhold.

Det mangler en systematisk registrering og oppfølging av lekkasjepunkter på takene i domkirken.

Vurdering av ressursbruk

Tilgjengelig bemanning for registrering og oppfølging har vært prioritert ned til fordel for andre ad hoc prosjekt på egnede tidspunkt.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Arbeidet med systematisk tilstandsvurdering har ikke kommet så godt i gang som ønsket. Annet arbeid knyttet opp mot forberedelser av andre prosjekter og arrangementer i anleggene ble prioritert, og vi kom på etterskudd med registreringene som danner grunnlaget for revisjonen av restaurerings- og vedlikeholdsplanen. Ut fra ressursvurdering av tilgjengelig kompetanse for tilstandsvurdering, bør ferdigstilling av planen utsettes ett år.

ERKEBISPEGÅRDEN – KONSERVERING AV DEKORASJONER REGALIEROMMET

Regalierommet i Erkebispegårdens Nordfløy har en svært sjelden dekor i norsk sammenheng og tilstanden på kalkmaleriene er dokumentert som svært alvorlig.

Periodemål for 2016

- Utrede resultater av tidligere arbeid og videre restaurering.

Omtale og vurdering av resultater

Årets arbeid gikk etter planen og ble avsluttet med et enkelt seminar for opplæring av konservator fra NIKU i metode og teknikk.

Arbeidet krevde bruk av store mengder alkohol for å lage en tynn nok oppløsning for Nanokalk. Dette krevde grundig planlegging og forberedelser for å redusere eksplosjonsfare og for å sikre et så godt arbeidsmiljø for konservatorene som mulig. Oppgangen til Lavetthuset ble tatt i bruk for innspilling

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

av Anno, slik at rømning fra Regalierommet ble vurdert som noe begrenset og brannfaren ble vurdert som større enn om trapperommet og Lavetthuset var i daglig bruk.

Malingspigment og puss er nå fiksert og arbeidene i 2017 vil være sikring, kontroll retusjering av malingen. Da vil rommet igjen kunne åpnes for besøk av publikum dog i begrenset omfang.

Det planlegges et lite nordisk seminar for erfaringsoverføring om metodikk og erfaring med bruk av nanokalk.

Vurdering av ressursbruk

Arbeidet i 2016 ble i all hovedsak gjennomført etter planen og bestilling. Riksantikvaren betalte for opplæring av NIKU konservator i teknikken, på slutten av arbeidsperioden. Hovedjobben ble utført av konservator.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Resultatene er tilfredsstillende slik at neste års arbeid i hovedsak vil være retusjering, slik at rommet igjen kan åpnes for publikum.

BELYSNING

Modernisering av belysningen for alle bygninger som understreker arkitekturen og kunsten i byggverket, og som tilfredsstiller bruksbehov uten å bryte med bevaringsprinsippene.

Periodemål for 2016

- Planlegging for oppstart 2017.

Omtale og vurdering av resultater, ressursbruk og måloppnåelse.

Nytt lysstyringssystem i domkirken ble satt i drift pr. 22. august. Med unntak av uforutsette kostnader

på omkopling mot gammelt ledningsnett er resultatet som forventet. Det er positive tilbakemeldinger fra brukere. Lysstyringssystemet er forberedt for å kunne rigges til ny belysningsplan og lyssetting i domkirken.

MATERIALTILGANG

Vi skal ha en sikker tilgang til nødvendige materialer for de ulike vedlikeholds- og restaureringsoppgaver i vår bygningsmasse. Materialene skal ha riktig kvalitet for å utføre de oppgavene vi skal løse på en best mulig måte.

Periodemål for 2016

- Utrede og planlegge etablering av egen kalkovn.
- Brenne nødvendig kalkstein for årets behov.
- Fullføre utredningen av Dalhaugen klebersteinsbrudd. Forberede uttak.
- Fullføre alle offentlige søknadsprosedyrer omkring uttak av stein i Dalhaugen.
- Hente ut stein fra tidligere brutt stein i Grunnes bruddet, Målselv ved behov.

Omtale og vurdering av resultat

Boreprøver av forekomsten Dalhaugen ved Mosjøen er utført, og NGU har i samarbeide med NDR analysert disse. Rapporten fra NGU er pr dags dato ikke endelig fullført. Likeså er det hentet stein fra det nedlagte bruddet Grunnes i Målselv, som gjør at klebersteinssituasjonen ikke er prekær.

Søknader knyttet til steinuttak i Dalhaugen i 2016 avventer kvalitetstesting av stein. Resultat av siste kvalitetstesting av stein ennå ikke ferdig.

Prosjekt «kleberstein» i samarbeid med NGU fortsetter. NDR har vært i det nedlagte Grunnes bruddet i Målselv og funnet ca. 100 tonn med kleberstein.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Egenprodusert mørtel med bruk av egenbrent kalk, er utviklet og benyttes ved gjenoppbyggingen av Kongeinngangen.

BYGGING AV NY KALKOVN

I forbindelse med gjenoppbyggingen av Kongeinngangen, ble det besluttet å benytte egenprodusert kalkmørtel. En mørtel lik de middelalderske mørtlene, som både er fleksible og diffusionsåpen.

Det har lenge vært eksperimentert med å finne fram til den rette blandingen for en optimal mørtel. Hvilke kalk, sand og andre ingredienser som må til for å få den optimale mørtelen for vårt prosjekt. Hele 700 ulike tester er utført, før vi nå står igjen med den valgte mørtelen.

Kalk er altså en av de sentrale ingredienser for å få til en god mørtel. Kalksteinen må brennes for å kunne brukes til dette formålet, og til dette behøves en kalkovn. Ulike ovnskonstruksjoner ble vurdert. Gamle tradisjonelle metoder, til noe mer moderne metoder. Alle vedfyrte, som er den vanlige måten å brenne kalk på i vårt distrikt.

Løsningen som ble valgt var en enkel, men funksjonell ovn. En ovn, som i utgangspunktet var enkel og billig å bygge. En ovn som også andre som jobber med historiske bygninger i stein kan benytte.

Et funksjonelt brennkammer i ildfast tegl ble murt opp. Oppå brennkammeret ble det plassert et stort stålrør. Et rør som man kan fylle med kalksteinen som skal brennes. Utenpå dette røret ble det plassert store kumringer av betong. I avstanden mellom betongrøret og stålrøret ble det fylt inn med isolasjon. Konstruksjonen fungerte bra. Noen tilpassinger må gjøres før neste brenning, men alt i alt var vi veldig fornøyde etter første brenning.

Med en til to årlig brenninger de kommende årene har vi mer en nok kalk for forholdsvis store omfattende restaureringsprosjekter på Nidarosdomen og Erkebispegården.

Vurdering av ressursbruk

Løsningen på kalkovnskonstruksjon og brenning av egen kalk, var kreativ og lite ressurskrevende mht. bruk av arbeidskraft og materialer, men den er eksperimentell så noe justeringer i konstruksjonen vil man måtte beregne.

Vår innsats og ressursbruk sammen med NGU i året som gikk ble begrenset av at NGUs egenandel inn i prosjektet måtte skjæres vesentlig ned.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

NGUs reduserte innsats i prosjektet har ført til forsinkelser i avklaring om steinkvaliteten i Dalhaugen og dermed en utsatt avgjørelse om drivverdigheit der. Vi må fortsatt lete etter mulige kilder for å dekke det snarlige behovet for egnet stein til restaurering.

NIDAROS DOMKIRKE - KONGEINNGANGEN

Kongeinngangen er en portal med en overbygd forhall på søndre fasade av Nidaros domkirkes kor. Den er opprinnelig oppført i 1230-årene, og blant de mest dekorerte bygningsdelene på kirken.

Den ble første gang restaurert rundt 1870, men portalen har siden den gang hatt problemer. Både i 1920- og 1950-årene ble det foretatt nye omfattende restaureringer. Nå er vi i gang med en svært omfattende restaurering der hele portalen nå er demontert. Det er denne gangen utført nøye forundersøkelser og beregninger, og målet er at Kongeinngangen blir stående i all sin prakt for våre etterkommere.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Periodemål for 2016

- Ferdig hugget og konserverert stein til de nederste skiftene før oppstart av muring.
- Gjennomføre ombygging av stillaser og klargjøring for muring.
- Nødvendige materialer tilgjengelig av riktig kvalitet og mengde.
- Starte gjenoppmuring og fullføre 5 skift innen årets utgang.
- Løpende dokumentasjon og kvalitetssikring.
- Informasjon og formidling til andre fagmiljøer og publikum om arbeidet.

Omtale og vurdering av resultater

De 7 nederste skiftene ble ferdig oppmurt inneværende sommer. Arbeidet har gått meget bra både fremdriftsmessig og kvalitetsmessig. Det ser ut til at vi får betalt for den nøyaktige jobben som er utført i forbindelse med demontering og restaurering/nyhugging av stein.

Egenprodusert kalkmørtel er benyttet til muringen. Kalk, som er brent i vår egendesignede ovn. Likeså er det utviklet en reparasjonsmørtel for restaurering av kleberstein som nå benyttes på Kongeinngangen. Uprøving og utvikling av mørtler og reparasjonsmørtler er en kontinuerlig oppgave, som det også i år har vært jobbet en god del med. FileMaker databasen som er utviklet til bruk i prosjekt Kongeinngangen, har gitt oss god hjelp i å holde god oversikt på alle de ulike fasene som utføres på denne komplekse oppgaven.

Kongeinngangen er fortsatt den røde tråden i verkstedsomvisningene våre, i tillegg at det har vært presentert på ulike arenaer rundt omkring i Europa, blant annet på Building Limes Forum i England. Personalressursene er stabile. Noe innkjøpt arbeidskraft er benyttet.

Vurdering av ressursbruk

Ca. 1930 dagsverk er benyttet i år på Kongeinngangen. Dette er et svært komplekst prosjekt, og ressursbruken er som planlagt. Alle faggruppene i verkstedet er i større eller mindre grad involvert. Steinhuggerne og murerne er de som har brukt mest av ressurser opp i mot prosjektet. Likeså bidrar Forsknings- og utredningsenheten inn i prosjektet på flere områder.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

De 7 nederste skiftene av Kongeinngangen ble murt opp igjen i 2016. Det var med stor tilfredshet vi kunne konstatere at puslespillet gikk så godt opp i fra starten av. Ting klaffet, og fremdriften var god. Inneværende høst har det blitt hugget ytterlige med steiner som må byttes ut. Likeså er det blitt reparert en mengde stein. 1/3 av alle steiner som skal repareres er nå ferdige. Vi har god kontroll på at de steinene som er planlagt murt opp i 2017 (opp til og med skift 15) enten kan gjenbrukes, er ferdig nyhugget eller konserverert. Det har vært lagt ned en betydelig jobb for å skaffe til veie kleberstein av god kvalitet.

Prosjektet vekker tydelig stor interesse både hos menigmann og faggrupper. Prosjektet er blitt presentert på verkstedomvisninger, Åpen dag, Olavsfestdagene, nasjonale og internasjonale fagseminarer, både ved NDR og andre steder i inn og utland.

NIDAROS DOMKIRKE - KORETS NORDRE FASADE

I restaureringsplanen for Nidaros Domkirke fra 1997 og senere revideringer av planen, er Korets Nordre fasade satt opp som etterfølgende restaureringsprosjekt etter Kongeinngangen på korets søndre side. Fasadeveggen har tidligere blitt restaurert/gjenoppbygget med mye stein fra Grytdalsbruddet.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Denne steinen skaper store forvittrings og konstruktive problemer og må skiftes ut.

Før restaureringsarbeidene kan settes i gang, må det en grundigere registrering og kartlegging av tilstand og skadeomfang til, slik at man kan skaffe seg nok kunnskap om situasjonen for utredning og planlegging av hvilke tiltak som er nødvendige. Ut fra erfaringene fra korets Søndre vegg og arbeidene med Kongeinngangen kan man fort estimere dette til å være et svært langvarig prosjekt. Prosjektorganisasjon for planlegging og restaurering krever derfor stor bruk av spesialkunnskap for å kunne beskrive arbeidene som må gjøres.

Periodemål for 2016

- Etablere prosjektgruppe for prosjektering av restaureringsprosjektet. Oppstart planlegging og prosjektering må sees i lys av tilgjengelig utredningsressurs som også benyttes på Kongeinngangen.

Omtale og vurdering av resultat, ressursbruk og måloppnåelse

Etablering av stillas på Nordre korvegg forventes ikke klart før tidligst høsten 2017.

Grunnet omorganiseringsdiskusjoner i NDR avventes oppnevning av prosjektgruppe.

ERKEBISPEGÅRDEN – ARTILLERIBYGGET

Artilleribygget i Erkebispegården er under totalrehabilitering og restaurering. Arbeidene ble påbegynt i 2010. Totalprosjektet er kostnadskreven, og prosesser rundt tillatelser og godkjenninger har tatt lang tid. Etter planen skal det her etableres kontorer for NDR og Rustkammeret.

Periodemål for 2016

- Ferdig omlegging og tetting av tak.
- Ferdig programmering av bygget.
- Ferdig betongsåle og hovedfundamentering av bygget.
- Ferdige planer for innvendig gjenoppbygging med godkjenning av gamle og nye innredningselementer.

Omtale og vurdering av resultater

Kontrakt med entreprenør for grunnarbeider inngått. Forberedende grunnarbeider igangsatt under tett overvåking fra NIKU. Isolering av grunnen, armering og støping skjer i løpet av januar 2017.

Prinsipiell godkjenning fra Riksantikvaren på planløsning og gjenbruk av interiører foreligger. Omlegging av tak ble besluttet å utsette til forsterking av takkonstruksjonene var foretatt, slik at man reduserte risiko for uheldige bevegelser i ferdig tekket takflate. Takarbeider skal gjennomføres i 2017.

Planlegging av videre byggearbeider med forutsetning disponibelt budsjett på ca. 5,5 mill/år og 5 års byggetid forventes ferdig beskrevet innen utgangen av februar med påfølgende byggesøknad.

Vurdering av ressursbruk

Artilleribygget har først og fremst krevd økonomiske ressurser for innkjøp av konsulentttjenester.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Artilleribygget er nå en byggeplass der grunnarbeider foregår. Planlegging av den videre byggeprosessen er godt i gang. Måloppnåelsen for 2016 anses som tilfredsstillende for et prosjekt med så mange variable risikofaktorer.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

ERKEBISPEGÅRDEN - NORDFLØY OG LAVETTHUS

Tilstandsvurderinger på utvendig kledning på kobbhusene på Lavetthuset tilsa at det var nødvendig å skifte ut værslitt og skadet bordkledning. Tilstandsvurdering av svalgangen på Forrådshuset, Nordfløy, tilsa utskifting og reparasjon av bærende søylekonstruksjon, rekkverk og dekke.

Periodemål for 2016

- Nordre kobbhus på Lavetthuset ferdig restaurert.
- Ferdig restaurert svalgang på Forrådshuset.

Omtale og vurdering av resultater

Det nordre kobbhuset på Lavetthuset ble ferdig restaurert. Kobbhuset hadde en god del råteskader, spesielt mot sør. Det ble benyttet kvalitetsvirke til å erstatte råteskadene. Virke som NDR selv har valgt ut, og fulgt fra skogen til bruk på våre bygninger.

Vurdering av ressursbruk

Det er totalt benyttet 115 dagsverk på disse prosjektene. Utskifting, helt eller delvis av de bærende stolpene på forrådshuset var forholdsvis tidkrevende. Likeså var det mange arrangement i lokalene denne sommeren, som det måtte tas hensyn til, noe som forsinket det praktiske arbeidet noe.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Restaureringen av kobbhuset ble ferdig restaurert på forsommeren. Alle råteskader ble utbedret, en rekke tekniske utbedringer ble gjennomført og huset ble ferdig malt.

Resultatet ble flott, og vi tror at den værutsatte sørveggen vil tåle mange år i det Trønderske

klimaet nå. God materialkvalitet og bruk av linoljemaling er faktorer som gjør at vi har god tro på dette.

Svalgangen på forrådshuset ble ferdig restaurert senere på året. Fokus på materialkvalitet og gode håndverksløsninger ble også gjennomført i dette prosjektet. På grunn av at arbeidet ble avsluttet så sent på året, må malingsarbeidene gjøres kommende vår.

KJØPMANNSGATA 1 C

Kjøpmannsgata 1c fikk restaurert grunnmur og kjeller i 2015. Utvendige fasader med liggende panel hadde en del råteskader og krevde utskifting og skarping før nytt lag med maling kunne føres på slik at bygget igjen kunne framstå som godt vedlikeholdt utvendig.

Periodemål for 2016

- Ferdig utvendig restaurering av vegger med utskifting av råteskadd bordkledning.
- Huset ferdig malt.

Omtale og vurdering av resultater

Fasadene på NDR sitt gamle glassverksted i Kjøpmannsgata ble ferdig restaurert inneværende år. Det var en god del detaljer som var råteskadet som våre snekkere utbedret. Malermester var engasjert til å utførte malingsarbeidene.

Det ble også foretatt en enkel oppgradering med utskifting av varmtvannstank og ny WC i bygget samtidig som vegger og himling i nordre rom ble malt opp.

Dette for å gjøre lokalene bedre egnet som kontorarbeidsplasser.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

I tillegg utførte malermester også malingsarbeider på Grenaderens vest og sørvegger. Her utbedret også NDR en god del råteskader.

Vurdering av ressursbruk

15 dagsverk ble brukt på utbedring av råteskader, mens malerarbeidet i Kjøpmannsgt.1C kostet 246 000 kr. Malingsarbeidet på Grenaderen kostet 176 000 kr.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Kjøpmannsgata 1 C fremstår nå i meget god stand. Sommerens restaurering, og restaureringen av grunnmuren som ble utført for et par år siden gir huset et flott uttrykk.

Arbeidene på Grenaderen var en forsiktig ansiktsløftning for å sikre et minimum av presen-tabilitet for leietaker. Det er varslet flere behov for oppgradering innvendig for å sikre fortsatt restaurantdrift. Bygget har behov for en grundig tilstandsanalyse og planlegging hovedrestaurering.

FORSKNINGSPLAN FOR NDR

Kartlegge generelle behov for forskning innenfor NDRs verksteder og fagområder, for best mulig ivaretagelse av og kunnskap om anleggene.

Periodemål for 2016

- Starte kartlegging og begynne planlegging.

Omtale og vurdering av resultater, ressursbruk og måloppnåelse

Utkast til plan er utarbeidet, men endelig utkast avventes til ny organisering av NDR er fastsatt. Forventes fullført i løpet av første kvartal 2017.

ANLEGGENES TEKNISKE OG SAMFUNNSMESSIGE HISTORIE

Utvikle materialer og håndverksmetoder for best mulig ivaretagelse av anleggene.

Forske på tradisjonelle materialer og håndverksmetoder for å vedlikeholde og restaurere bygninger i henhold til deres historiske byggeteknikk. Utvikle konserveringsmetoder tilpasset eksisterende bygningsmaterialer.

Periodemål for 2016

- Rapport og konklusjoner for mørtelprosjektet ferdigstilt før muring av Kongeinngangen.
- Ferdig delrapport om prosjektet om utprøving av reparasjonsmørtel til bruk på stein i de fem første skiftene på Kongeinngangen.
- Overflatebehandling av stål fortsetter i hht. plan.

Omtale og vurdering av resultater

Delrapport om reparasjonsmørtel inngikk som en del av intern bacheloroppgave i teknisk bygningsvern ved HiST/NTNU mai 2016.

En av våre murere deltok som norsk representant på internasjonalt seminar om bruk av nanokalk i restaureringsmørtel i Litauen. Invitasjonen var gitt fra Riksantikvaren.

Siste tertial har konservering og reparasjon av stein til Kongeinngangen fortsatt. På tross av gode resultater i utviklingen av reparasjonsmørtel med akryl, vil det planlegges et forsøksprosjekt med romersk sement for om mulig å komme fram til en mørtel med naturlige og mer tradisjonelle materialer.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

I smia har man etablert et forsøk med ionebad for fjerning av gammel overflatebehandling av jern. Første forsøk er gjennomført i forbindelse med et oppdrag på vindusbeslag for Sverresborg Trøndelag folkemuseum.

Vurdering av ressursbruk

Ved å sette forsøk og testing opp som del av oppdrag eller som del av oppgaveløsninger i videreutdanning, har man redusert kostnader ved timebruk i selve eksperimenteringen og man har sikret resultatrapportering i reparasjonsmørtel-prosjektet. Dette gjør det imidlertid vanskelig å beregne reell ressursbruk.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Forsøk og eksperimentering på materialer krever en systematisk oppfølging over lang tid. Beskrivelser og planlegging av forsøksprosjekt kan bli bedre slik at man lettere kan vurdere reell måloppnåelse, likevel vurderes måloppnåelsen som tilfredsstillende.

ARKIV OG SAMLINGER

NDRs historiske arkiv og samlinger skal overføres til moderne lagringsmedier og gjøres tilgjengelig internt og for allmenheten.

Periodemål for 2016

- Etablere avleveringsavtale med Statsarkivet.
- Digitalisere, og om nødvendig, konservere ca. 350 enheter av storformat i samlingene.

Omtale og vurdering av resultater

NDR har ca. 8000 tegninger av ulikt format, og samlingen er plasskrevende. Tegningene er klare til avlevering til Statsarkivet etter hvert som de blir digitalisert.

Riksarkivets beslutning om å prioritere eget magasin for NDRs tegningsmateriale i sitt budsjett har latt vente på seg, men i november 2016 ble magasinet ferdigstilt. I desember ble ca. 800 tegninger avlevert til Statsarkivet på Dora. 500 av disse ble digitalisert i 2016, og grunnet størrelse og dårlig forfatning ble dette gjort ved avfotografering.

Vurdering av ressursbruk

Det var avsatt midler til avfotografering av storformattegninger. Ellers bruk av egne ressurser ca. to ukeverk for flytting av avfotografert materiale mellom Sverresborg og Statsarkivet.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Statsarkivet har nå lagt til rette for å begynne mottak av NDRs materiale. Aktivitet og kontakt med Statsarkivet er gjenopptatt og framdriftsplanlegging er i gang. Alle storformat og skadete tegningsruller som sikkert måtte avfotograferes på Sverresborg er fotografert. Tilfredsstillende måloppnåelse for 2016.

SIKKERHET OG BEREDSKAP

NDRs bygninger, områder og objekter skal til enhver tid være sikret i forhold til brann, innbrudd og skade.

Periodemål for 2016

- Gjennomføre kriseøvelse med NDRs ansatte.
- Gjennomføre innvendig sikkerhetsinspeksjon i skipet (domkirken) og undersøkelse av steinkvalitet og stabilitet.
- Fullføre objektredningsplan for Nidaros domkirke og Erkebispegården.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Omtale og vurdering av resultater

Kriseøvelse i kriseteam er ikke gjennomført. Tiltaket skulle vært gjennomført siste tertial, men grunnet forskjellige fravær i teamet, og en samtidig løpende diskusjon om omorganisering i NDR, kom man fram til at potensialet for lærings- og treningsutbytte ble begrenset.

På HMS-dag for alle ansatte ble rutiner og instruksjoner for kriser gjennomgått.

Kulturdepartementet etablerte kompetansenettverk for håndtering av uønskede IKT-hendelser i sine sektorer. NDR deltok med fagleder for drift og sikkerhet. Direktoratet for sikkerhet og beredskap (DSB) gjennomførte øvelse vedrørende uønsket IKT-hendelse. Sjekking av varslingsrutiner ble gjennomført og NDR mottok varsel i henhold til gjeldende rutine.

Innvendig sikkerhetsinspeksjon av Nidaros domkirke er foretatt i et prøveområde der man antok det var størst fare for nedfall av stein. Tilstanden vurderes som bra, men utsatte deler i ornamentikken fikk forsterket sikring. Videre inspeksjon av områder nødvendig, men ikke gjennomført.

Ferdigstilling av deltiltaket med avvisere for utvendig sikring av publikum mot steinfall fra domkirkens fasader i vest. Faste – med demonterbare pullerter med kjettingsperrer er montert ved vestfront og fram til sideinnganger sør og nord på vestskipet. Det er et mål å ha denne formen for avvisning rundt hele bygningen

Objektredningsplan fortsatt under arbeid. Objektregistrering og objektkort må produseres. Planen ble ikke fullført grunnet mangel på kvalifisert personalressurs til registrering og evaluering av objektverdi.

Beredskapskasser, uten objektredningskort, er plassert ved Besøkssenteret i tilfelle krise.

Det har vært gjennomgang av bygninger med alle brigader i brannvesenet med fokus på hvordan redde objekt.

Vi vurderer fremdeles konsekvensen av krise i forhold til manglende oversikt over objekter som alvorlig, på tross av de avbøtende tiltakene som er gjort, og vil prioritere dette arbeidet videre som en del av et mer systematisk registrerings- og katalogiseringsarbeide over gjenstander og objekter i NDRs eie og forvaltning.

ANDRE BEREDSKAPS- OG SIKRINGSTILTAK:

- Politiet har laget objektplan for større arrangementer for Nidaros Domkirke og Erkebisppegården i samarbeid med NDR.
- Fallsikringskurs gjennomført for ansatte som jobber i høyden.

Vurdering av ressursbruk

Oppmerksomhet rundt sikkerhet sikring, helse og miljø er en del av de løpende oppgavene for drift og blir ikke registrert spesifikt. Gjennomføring av HMS dag gjelder tidsbruk for alle i virksomheten. Personalressurs med riktig kompetanse for kartlegging og registrering av kulturhistorisk verdifulle objekter har ikke vært til stede.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Det har ikke vært avstått tidsressurs for å gjennomføre planlagte sikkerhetsøvelser. Slike øvelser krever deltagelse fra kriseledelsen som må drilles i krisehåndtering.

Smia

Kongeeinngangen

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

REDEGJØRELSE FOR PUBLIKUMSRETTET VIRKSOMHET

Hovedmål 2:

Nidarosdomen og Erkebispegårdens historie skal formidles til publikum.

Den publikumsrettede virksomheten ved Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider (NDR) har som hovedformål å tilgjengeliggjøre Nidaros domkirke og Erkebispegården for publikum, samt å formidle anleggenes historie i tråd med tildelingsbrevet for 2016 og virksomhetens langtidsplan. I tillegg bidrar den publikumsrettede virksomheten gjennom billettsalg, butikksalg samt temporær utleie av lokaler og uteområder til at virksomheten når sine inntektskrav fastsatt av departementet. For 2016 har det vært en overordnet målsetning, for Nidaros domkirke og utstillingene i Erkebispegården, å nå et samlet registrert besøk på 400 000, og et samlet billettsalg på 185 000.

Omtale og vurdering av resultater

Det ble i 2016 totalt registrert 449 990 besøkende og solgt 202 064 billetter. Av de solgte billettene er en vesentlig del kombinasjonsbilletter som gir adgang til både utstillingene i Erkebispegården og domkirken og andre såkalte tårnbilletter, som gir adgang til hovedtårnet inne i kirka.

Kompensert for dette har NDR i 2016 samlet hatt 244 316 billetterte besøkende til Nidaros domkirke, Museet Erkebispegården, Lavetthuset med Riksregalie-

utstillingen og til forskjellige arrangementer. Dette er en økning på 8,7% i forhold til 2015.

I tillegg har det vært rundt 200 000 besøkende i domkirken som ikke er billettert av NDR. Dette fordeler seg på besøkende på tidspunkt der det ikke billetteres, på kulturarrangementer som billetteres av andre og på besøkende til kirkelige handlinger som gudstjenester og orgelmeditasjoner.

Det har i løpet av året vært gjennomført en rekke publikumstilbud som spesialomvisninger, arrangementer, skoletilbud og temporære utstillinger.

I tillegg til formidlingen har det blitt leid ut både uteområder og lokaler i Erkebispegården og Besøkssenteret ved domkirken til møter, kurs, konferanser og andre arrangementer. Publikums-tilbudet er komplettert med kafetilbud og suvenir-butikk, hvorav førstnevnte driftes av selskapet Bakeriet selskapsmat, mens sistnevnte driftes av NDR i kombinasjon med billettsalg til anleggene.

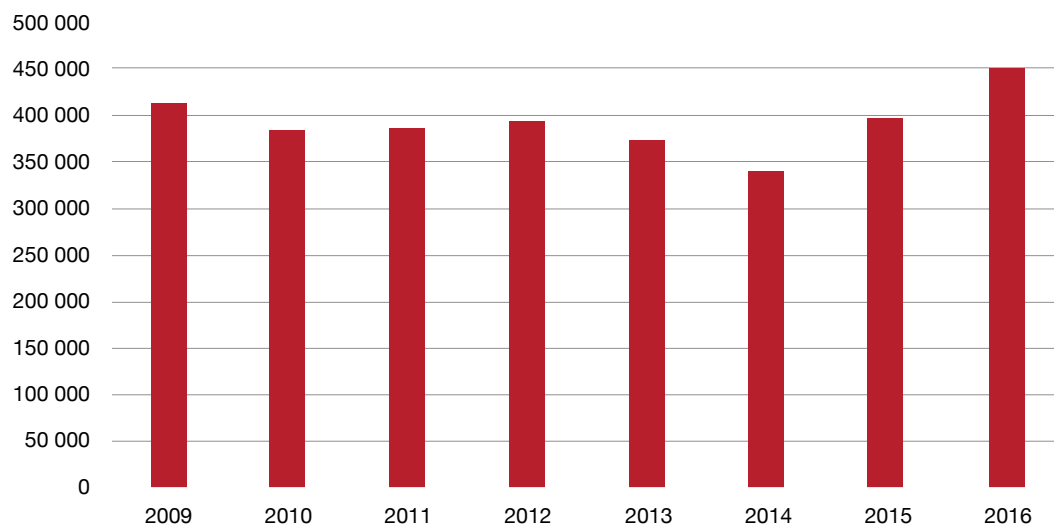
Omtale og vurdering av måloppnåelse

Begge de kvantitative målene for besøk (400 000) og billettsalg (185 000) ble nådd med god margin.

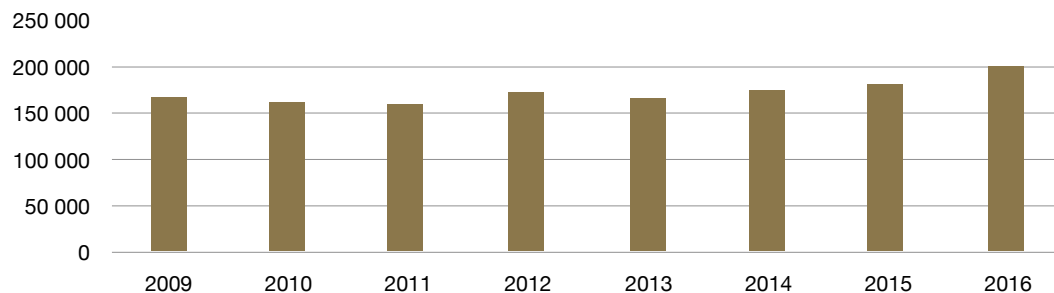
	Resultat 2013	Resultat 2014	Resultat 2015	Resultat 2016
Registrerte besøk Nidaros domkirke	329 420	285 803	346 267	398 144
Registrerte besøk Museet Erkebispegården	19 940	23 564	22 004	23 338
Registrerte besøk Lavetthuset (Riksregalieutstillingen)	23 154	29 978	27 955	28 508
Totalt registrerte besøk	372 514	339 345	396 226	449 990
Samlet antall solgte billetter	165 770	173 759	181 373	202 064

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

TOTALT REGISTRERTE BESØK

SAMLET ANTALL SOLGTE BILLETTER

I tillegg har det i 2016 i tråd med Langtidsplan 2016 – 2020 (– 2030) for Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider spesielt vært fokusert på følgende langsiktige målene i den publikumsrettede virksomheten:

- Øke den nasjonale kjennskapen til Nidaros domkirke og Erkebispegårdens betydning for utviklingen av Norge
- Øke antallet nasjonale besøkende til Nidaros domkirke og Erkebispegården
- Heve kvaliteten på publikums opplevelse ved besøk i Nidaros domkirke
- Utvikle Erkebispegården som en levende kulturarena

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

ØKE DEN NASJONALE KJENNSKAPEN TIL NIDAROS DOMKIRKE OG ERKEBISPEGÅRDENS BETYDNING FOR UTVIKLINGEN AV NORGE

Nidaros domkirke og Erkebispegården er nasjonale symboler og kulturminner som vitner om viktige sider ved landets utvikling. Det er ifølge virksomhetens langtidsplan derfor et satsningsområde å nå ut til hele landets befolkning i formidlingen av dette, også til et publikum som ikke fysisk besøker anleggene NDR forvalter. Viktige virkemidler for å nå målsetningen er aktiv og målrettet bruk av internett og media.

Periodemål for 2016

- Stadfeste i hvilken grad Nidaros domkirke og Erkebispegården, samt anleggenes betydning for utviklingen av Norge er kjent, samt legge en strategi for videre arbeid

Omtale og vurdering av resultater

Høsten 2016 ble det gjennomført to nasjonalt dekkende kjennskapsundersøkelser. Et representativt utvalg på 1000 nordmenn over 15 år ble i den ene undersøkelsen spurt om sin kjennskap til Nidarosdomen og i den andre om sin kjennskap til Erkebispegården.

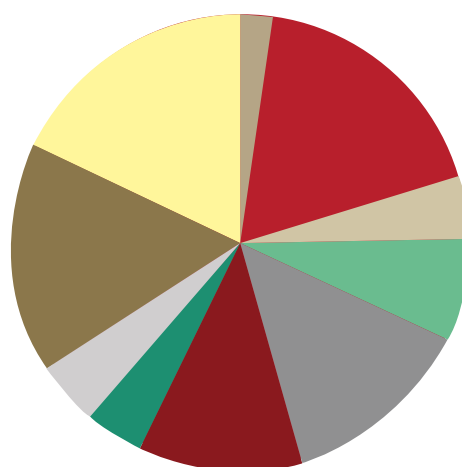
Hele 97 % av de spurte kjente til Nidaros domkirke, og 70 % av de spurte hadde besøkt kirken. En av spørsmålsstillingene var hva man forbandt med kirken. Her ble det gitt 10 svaralternativer, og av disse svarte 31 % «kronings- og signingskirke», og 28 % «kongebygg».

I undersøkelsen om Erkebispegården svarte 55 % av de spurte at de kjente til eller hadde hørt om

Erkebispegården, og 17 % av de spurte hadde vært i Erkebispegården.

I tillegg er en strategi for å nå målsetningen under utvikling. Et sentralt element i denne strategien er å formidle Nidaros domkirke og Erkebispegårdens historie gjennom TV- og radiomedie i forskjellige former, fra rene dokumentarproduksjoner til mer løse underholdningsproduksjoner. Et annet sentralt element er nettbasert formidling. Det er derfor i 2016 utarbeidet en plan for digital formidling som også ivaretar nettfordeling.

SVARFORDDELING FOR HVA DE SPURTE I EN NASJONALT DEKKENDE UNDERSØKELSE I NOVEMBER 2016 FORBANDT MED NIDAROSDOMEN

- Nasjonalhelligdom: 4 %
- Kronings- og signingskirke: 31 %
- Turistattraksjon: 8 %
- Vet ikke / kan ikke nevne noe: 12 %
- Kirke: 24 %
- Olav den helliges gravkirke: 20 %
- Konserter og festivaler: 7 %
- Pilegrimsmål: 8 %
- Kongebygg: 28 %
- Annet: 31 %

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Som en følge av strategien er betydelige ressurser i 2016 lagt ned i innspillingen av TV-serien ANNO 1537, som vil bli vist på NRK TV vinteren 2017. Dette er en reality-serie som tar utgangspunkt i historiske epoker og tema. I 2015 og 2016 hadde denne seriens om lag 30 episoder omtrent en million TV-tittere hver.

Sesongen som i 2016 ble innspilt i Erkebispegården hadde et historisk fokus på reformasjonen, samt et tematisk fokus på middelalderhåndverk som står sentralt ved Nidaros domkirke/Erkebispegården og NDR både historisk og i dag, slik som steinhugging, snekker- og tømrerfag, smiefaget og blyglassfaget.

I tillegg til ANNO er også en spillefilm for barn og ungdom, Trio – Jakten på Olavsskrinet, spilt inn i 2016. Fokuset ligger her på Olavsmytene og spesielt Olavsskrinet som forsvant under reformasjonen.

Kjennskapsundersøkelsen planlegges på bakgrunn av dette gjentatt i 2017, noe som vil kunne gi noe svar på hvordan eksponering i store produksjoner som ANNO og Trio påvirker kjennskapen til våre anlegg.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

I forhold til den langsiktige målsetningen har man gjennom periodemålet for 2016 skaffet til veie et godt datagrunnlag for det videre arbeidet, og for å kunne analysere virkningen av tiltakene som gjennomføres. To slike tiltak er arbeidet med ANNO og Trio. Både undersøkelse og erfaringer med ANNO og Trio har dannet grunnlaget for utarbeidelse av strategi på området.

En utfordring for å nå målsetningen er imidlertid domkirkens utfordrende lysforhold. Større TV-produksjoner setter høye krav til lyssetting, og når kirken ikke har en permanent lysrigg som er god nok, må det gjennomføres en omfattende og kostnadskrevende temporær lysrigg for å kunne

gjennomføre gode produksjoner. Vi har fått tilbakemeldinger fra Olavsfestdagene på at større TV-produksjoner fra Nidaros domkirke er blitt avlyst på grunn av denne utfordringen.

ØKE ANTALLET NASJONALE BESØKENDE TIL NIDAROS DOMKIRKE OG ERKEBISPEGÅRDEN

Med utgangspunkt i at staten gjennom Kulturdepartementet tar ansvaret for forvaltning og formidling av Nidaros domkirke og Erkebispegården, er det naturlig og viktig at formidlingen har et nasjonalt nedslagsfelt, slik det også er antydnet ovenfor. Mens mål 4.1 fokuserer på hvordan man kan nå et publikum som ikke fysisk kan eller vil oppsøke våre anlegg, fokuserer mål 4.2 på fysiske besøk i våre anlegg.

Periodemål for 2016

- Stadfeste andelen norske besøkende, og legge en plan for hvilke tiltak som må gjennomføres for å øke andelen. Barn og unge vil være en spesielt viktig målgruppe. Det bemerkes at en rekke av periodemålene i de følgende punkter er av betydning for at målsettingen oppnås, spesielt med tanke på å nå lokal- og regionbefolkning.

Omtale og vurdering av resultater

I en intervjuundersøkelse sommeren 2016 ble 7 327 besøkende i Nidaros domkirke spurt om opprinnelsesland. Av de spurte var 3 176 (43,3 %) norske. Av de resterende utgjorde tyske besøkende den største gruppen med 17 %. Andelen norske besøkende var noe høyere enn forventet, da tidligere undersøkelser kunne tyde på mellom 30 og 40 % norske besøkende.

ANNO

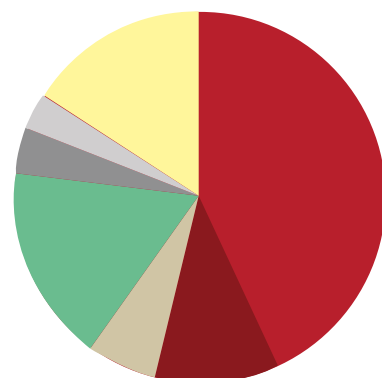
A person with a backpack is seen from behind, standing in a large, dimly lit cathedral. The person is wearing a dark jacket with white stripes on the sleeves and dark pants. They are holding a dark hat in their left hand. The cathedral features tall, fluted columns and a large, ornate organ on the left. The floor is made of large, light-colored tiles. The lighting is warm and focused on the person and the architectural details.

TRIO

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Undersøkelsen i 2016 ble gjennomført i tidsrom med ordinær billettering til kirken. Den reelle andelen norske besøkende når man også regner inn tidsrom der det ikke billetteres, f.eks. i tilknytning til gudstjenester, antas derfor å være høyere.

Til tross for relativt positive resultater, vil det vil likevel være en målsetning å øke andelen norske besøkende noe. En strategi som tar sikte på å opprettholde et godt tilbud for lokalbefolkningen, kombinert med en satsning på å være synlig i det norske mediebildet slik man vil være i 2017 på grunn av ANNO og Trio, vil slik vi ser det sikre en økt nysgjerrighet på de anlegg NDR forvalter, og forhåpentligvis et økt nasjonalt besøk til våre anlegg.

Norge:	43 %
Resterende norden:	11 %
Storbritannia og Irland:	6 %
Tyskland:	17 %
Frankrike:	4 %
USA og Canada:	3 %
Andre:	16 %

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Det er i 2016 for også dette målet etablert et datagrunnlag som danner fundament for det videre arbeidet, og ikke minst gjør det mulig å registrere måloppnåelse på sikt.

Det har imidlertid på grunn av kapasitetsutfordringer i Publikumsavdelingen ikke latt seg gjøre å utarbeide en plan for videre tiltak. Med tanke på det positive resultatet av undersøkelsen vurderes ikke dette som kritisk.

HEVE KVALITETEN PÅ PUBLIKUMS OPPLEVELSE VED BESØK I NIDAROS DOMKIRKE

Nidaros domkirke skal være regionens viktigste attraksjon og billettsalget til domkirken skal bidra til at virksomhetens inntjeningskrav nås. For å oppnå dette er det viktig at kvaliteten på formidlingstilbudet har et høyt nivå og er i tråd med de besøkendes forventninger.

Periodemål for 2016

- Tilegne oss mer kunnskap om publikums opplevelse av besøket ved domkirken som grunnlag for videre utvikling. I tillegg til fortsatt satsning på muntlig formidling, skal det arbeides målrettet for å tilrettelegge for et variert formidlingstilbud og varierte formidlingsmetoder tilpasset ulike målgrupper.

Omtale og vurdering av resultater

På TripAdvisor kan publikum gi tilbakemelding på opplevelsen ved et besøk gjennom å gi karakterer fra én til fem, der karakteren fem er best. Nidaros domkirke var i 2016 den mest anbefalte attraksjon i Trondheim. Det var i 2016 511 besøkende som ga tilbakemelding, og snittkarakteren ble 4,48. Dette er

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

en noe svakere karakter enn i 2015 og 2014, da domkirken fikk henholdsvis 4,57 og 4,50 i snittkarakter.

Når man med bakgrunn i TripAdvisor ser nærmere på hva publikum er misfornøyd med, er det faktum at man må løse billett til kirken, prisnivået på billettene og fotoforbudet inne i kirken gjentakende årsaker til misnøye. I tillegg er det en del ønsker om lengre åpningstider.

Formidlingsprogrammet i Nidaros domkirke har i det store og hele vært det samme som tidligere år med et variert omvisningstilbud i helgene i lavsesong, samt utvidet tilbud i sommermånedene med flere åpne daglige omvisninger på fire språk, tårnoppgang og åpen gravsteinsutstilling i krypten.

Høsten 2016 ble også endelig versjon av en ny besøks-APP for Android og iOS lansert, sammen med et nytt trådløst nettverk åpent for besøkende i Besøkssenteret.

På tampen av året ble også nye informasjonstårn med touch-monitorer lansert. Her kan besøkende tilegne seg informasjon om katedralens historie, bygningshistorie og de forskjellige delene av kirken. Disse har vist seg populære blant våre besøkende.

En utfordring med besøkstjenesten i sommerferien har vært at det er begrenset hvor mange guider vi kan ha inne i kirken til enhver tid. Det har gjort at publikum har måttet vente en tid før de har fått mulighet til å komme i kontakt med en guide for å få svar på sine spørsmål. Med informasjonstårnene og besøks-APP'en vil publikum få nye kanaler for å tilegne seg informasjon.

I tillegg til dette er det i 2016 utviklet en skiltplan for uteområdene i tilknytning til Nidaros domkirke og Erkebispesgården, og en plan for å videreutvikle dagens Besøkssenter i retning av å bli et informasjonssenter.

Å kunne gi publikum god og riktig informasjon er en viktig del i arbeidet med å heve kvaliteten på besøket.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Billettsalget til Nidaros domkirke økte i 2016 med 9,5% i forhold til 2015. Museene i Sør-Trøndelag har hatt en noenlunde lignende økning med 7 %, og vi ser at det også er en lignende økning i hotellovernattinger i Trondheim.

Økningen i billettsalg antar vi derfor at for en vesentlig del henger sammen med en generell positiv utvikling i reiselivet på grunn av gunstig kronekurs og en global politisk utvikling som gjør Norge til et trygt land å feriere i.

Tilbakemeldingene på TripAdvisor gjør at vi i 2017 vil vurdere om vi skal opprettholde fotoforbudet i domkirken.

Vi håper også at besøks-APP og installasjoner som formidler kirkens historie til flere gjør at våre besøkende finner kvaliteten ved et besøk verdt inngangsbilletten. Ytterligere tiltak for å bedre kvaliteten ved besøk i kirken vil også vurderes gjennomført i 2017.

En ny utstilling i domkirkens krypt er dessuten under planlegging i tråd med virksomhetens langtidsplan, men vil antakeligvis ikke la seg materialisere før i 2018. Samlet håper vi at disse tiltakene vil heve kvaliteten på besøket slik at misnøye med prisnivået holdes på et lavest mulig nivå.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

UTVIKLE ERKEBISPEGÅRDEN SOM EN LEVENDE KULTURARENA

Mens Nidaros domkirke er godt besøkt, er besøkstallene i Erkebispegården på et betraktelig lavere nivå. Det er derfor et langsiktig mål å øke besøkstallene også i Erkebispegården.

Periodemål for 2016

- Etablere både infrastruktur og gjennomføre formidlingstiltak som gjør Erkebispegården mer attraktiv for besøkende. Besøktallet og antall solgte billetter for 2016 skal være minimum 5 % høyere enn i 2015.

Omtale og vurdering av ressursbruk

Programaktivitetene i Erkebispegården ble i 2016 økt i forhold til i 2015. I tillegg til spesialomvisninger på sommeren, utvidede åpningstider og eget program under Olavsfestdagene, lanserte man også egne vinterferie-, påske-, sommerferie-, og høstferietilbud for barn.

Det ble i juni åpnet en ny temporær utstilling i Lavetthuset; Vestfrontens hemmeligheter, som har blitt godt mottatt av publikum. Utstillingen forteller deler av historien til Vestfronten gjennom en tegneserie, og appellerer både til barn og voksne.

Det største tiltaket har likevel vært innspillingen av tredje sesong av TV-serien ANNO. Innspillingen gjorde beslag på store arealer både inne og ute i Erkebispegården, og la beslag på betydelige personellressurser for NDR. Virkningene av innspillingen vil vi likevel ikke merke før i 2017, siden premieren ikke er før i januar.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

En planlagt etablering av en mer publikumsvennlig infrastruktur i Erkebispegårdens Borggård i samarbeid

med Erkebispegårdens venner er satt på vent. Det har imidlertid som skissert ovenfor vært et større publikumstilbud i 2016 enn hva det var i 2015.

Vi ser at besøkstallet i Lavetthuset og i Museet Erkebispegården til sammen har økt med 3,78 %. Dette er noe under målsetningen på 5 %. Billettsalget har imidlertid økt med 8,72 % når man også tar med salg av kombinasjonsbilletter. Besøkstallene for Erkebispegårdens utstillinger ble i 2016 telt manuelt, noe som ved kontroller har vist å gi noe unøyaktige tall. Man vil derfor fra 2017 gå over til å benytte telleapparater som grunnlag for besøkstallene. Samtidig ser vi lyst på 2017 med ANNO 1537 på NRK TV, og en rekke familiearrangementer planlagt i tilknytning til serien gjennom vinteren, våren og sommeren.

I tillegg til besøket i utstillingene har Erkebispegården vært godt besøkt under Olavsfestdagene, men besøkstallene inne i Borggården under festivalen er ikke tatt med i grunnlagstallene som er presentert her.

Samlet vurdering av ressursbruk

Lønns- og driftskostnadene tilknyttet avdelingen har fra 2014 til 2016 økt med 7,6 %, mens salgs- og driftsinntektene i samme periode har økt med 29,4 %. Antall solgte billetter og besøkstall har økt med henholdsvis 16,3 % og 32,6 %.

Det er vanskelig å gi noen nøyaktig analyse av årsakene til det økte besøkstallet og økningen i billettsalg, men gunstig kronekurs er antakeligvis en hovedårsak, siden vi ser lignende økning hos andre kulturarvsinstitusjoner og hos reiselivet generelt. Vi antar imidlertid at gjennomføring av enkelttiltak som nye nettsider også har bidratt. Når det gjelder økningen i inntekter står regulering av billettprisene for en del av utviklingen.

Når det gjelder kvaliteten på formidlingen ser vi altså at publikum er noe mindre fornøyd i 2016

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

enn hva de har vært tidligere år. Endringene er imidlertid små, og hovedinntrykket er at publikum er fornøyd. Her er det nok en sammenheng

mellom opplevd kvalitet og prisnivå, og det er dermed viktig at dette fremover går hånd i hånd.

	Resultat 2013	Resultat 2014	Resultat 2015	Resultat 2016
Solgte billetter	165 812	173 793	181 465	202 064
Besøkstall	372 270	339 345	395 886	449 990
Årsverk i Publikumsavdelingen	18,4	17,6	17,3	18,5
Salgs- og driftsinntekter tilknyttet P-avd	18 042 729	18 844 717	21 314 070	24 386 779
Lønns- og driftsutgifter tilknyttet P-avd	13 310 873	13 485 515	14 281 681	14 505 530

Kong Harald V, Kronprins Haakon Magnus og Prinsesse Ingrid Alexandra fotografert i anledning signingsjubileet.

Foto: ©Torgrim Melhuus / TiTT Melhuus as / NDR / Det kongelige hoff

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

REDEGJØRELSE FOR NASJONALT KOMPETANSESENTER FOR RESTAURERING AV VERNEVERDIGE BYGNINGER I STEIN

Hovedmål 3:

NDR skal opprettholde sin posisjon som et nasjonalt kompetansesenter for verneverdige bygninger i stein.

SAMARBEIDSPARTNER OG KUNNSKAPSLEVERANDØR

NDR skal utvikles som ettertraktet samarbeidspartner og kunnskapsleverandør for bygningseiere og brukere over hele landet.

Periodemål for 2016

- Alle verksteder skal ha minst to eksterne oppdrag i løpet av 2016.
- Alle verksteder skal løse minst én utfordrende oppgave med en tematikk som vil utvikle vårt kunnskaps- og erfaringsgrunnlag.
- Vi skal ta på oss oppdrag som utfordrer både håndverks-, forsknings- og utrednings kompetansen vår.

Omtale og vurdering av resultater

Det har gjennom 2016 vært en jevn strøm med eksterne oppdrag. Dette er alt i fra kartlegging, rapportering til trene praktiske oppdrag. Tilstandsvurderinger er utført på blant annet Domkirken i Bergen, Nærøy kirke, Tilfredshet kapell og Agatunet i Hardanger. På den praktiske siden har snekkerne blant annet bidratt opp i mot Varanger museum, og et doktorgradprosjekt ved NTNU. Gipsmakerne har utført en rekke mindre eksterne oppdrag, og de har også bistått med montering av himling på ærverdige Grand hotel i Oslo.

Verkstedene har også vært sterkt involvert i NRK sin TV produksjon ANNO. Innspillingen dette året har foregått i Erkebispesgården, og vi har bidratt spesielt mye opp i mot de ulike håndverksfagene.

Vurdering av ressursbruk

Det er en løpende vurdering av hvor mange oppdrag man kan ta på seg, sett opp i mot de store oppgavene

som skal gjennomføres på Nidaros domkirke og Erkebispegården.

Man må også anta at man vil bli flinkere til å regne rett pris på oppdragene ved at man er mer aktiv ut i markedet.

Med et prosjekt som ANNO får vi forhåpentligvis også god uttelling i både det å markedsføre håndverkene og i det å synliggjøre verkstedene ved NDR.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Det leveres gode produkter opp i mot våre eksterne kunder, om det er rapporter eller praktisk utførte oppgaver. Alle verkstedene har minimum hatt to eksterne oppdrag som har økt vår kunnskap og erfaringsgrunnlag.

Noen av verkstedene har større potensiale til å ta på seg eksterne oppdrag, og dette må vi prøve å utnytte de kommende årene.

KONFERANSER, RÅD OG UTVALG

Ta initiativ til å arrangere og delta i viktige regionale, nasjonale og internasjonale konferanser, råd og utvalg for håndverksutvikling og – utdanning.

Periodemål for 2016

- Bistå HiST/NTNU med lærekrefter i tilknytning til bachelor i teknisk bygningsvern og masterstudier i kulturminneforvaltning.
- Arrangere seminar om Erkebispegården som et sted for skrift og opplæring i tilknytning til bokutgivelse i november 2016.
- Forberede arrangement av Internasjonalt Kalkforum 2017.
- Forberede arrangement av skandinavisk Bygningsvern kongress 2018.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Omtale og vurdering av resultater

Vi har bidratt med lærerkrefter og kursplanlegging i tegning og tømring inn i Bachelorstudiet i Teknisk bygningsvern, og med sensorvirksomhet for kulturminneforvalterstudiet ved NTNU.

Vi har bidratt med lærerkrefter og kursplanlegging i tegning og tømring inn i Bachelorstudiet i Teknisk bygningsvern(NTNU), og sensorvirksomhet for kulturminneforvalterstudiet (NTNU).

Seminarer «Nidaros erkebispesete i seinmiddelalderen – et kultursentrum?» ble avholdt 11. november. Det var god deltagelse med 77 påmeldte og 10 foredragsholdere. Foredragene skal publiseres

på nett og i bok, som vil bli utgitt før utgangen av 2017. Dette vil bli gjort med i samarbeid med NTNU og med ekstern finansiering.

Forberedelsene til kalkseminaret i 2017, hvor NDR står som medarrangør, er godt i gang. NDR var representert på The Building Limes Forum i Liverpool tidlig september. Arrangementet er et samarbeid mellom NDR, Nordisk Forum for Bygningskalk og The British Lime Forum.

NDR deltok på nettverkssamling i september i Håndverkernettverket og Bygningsnettverket for museene for å forberede arbeidet med Bygningsvern-kongressen i 2018. Det ble avholdt planleggings-

Elisabeth demonstrerer blyglasshåndverket for Anno-deltakerne Linn Elise og Per Foto: ©NRK/STRIX

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

møte med bygningsvernmiljøet for erfarings-overføring fra arrangørene i 2014. Håndverks-nettverket, som nå er slått sammen Bygg-nettverket, vil bidra med søknadskompetanser inn i planleggingen av konferansen. Planlegging og økonomiavklaring fortsetter våren 2017.

Vurdering av ressursbruk

For planlegging av seminarer og konferanser kreves det forskjellige personalressurs for forskjellige deler i planleggingen. Målgrupper, finansiering og samarbeid om arrangementene er avgjørende å ha avklart på tidlig stadium for å vurdere hvorvidt NDR har egne ressurser eller man må hente inn egnet ressurs.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Samarbeid med utdannings- og forsknings-institusjoner gir oss gode muligheter for erfarings-utveksling og kunnskapsbygging og det gir oss god kredibilitet.

Samarbeid om arrangementer fungerer bra og har bidratt til økt ressurstilgang for gjennomføring og etterarbeid. Samarbeid gir også utfordringer ved at vi må tilpasse oss andre kulturer, men dette er utfordringer vi har klart å løse på gode måter så langt.

Simen og Hanne i smia under innspilling av Anno Foto: ©NRK/STRIX

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

REDEGJØRELSE FOR NASJONALT PILEGRIMSSENTER (NPS)

Første halvår 2016 var Nasjonalt pilegrimssenter (NPS) en avdeling under Riksantikvaren (RA), med virksomhetsoverdragelse til NDR pr. 01.07.16.

NPSs styringsdokument for 2016 har vært tildelingsbrevet fra RA pr. 14.03.16. Med bakgrunn i dette ble det i samarbeid med de regionale pilegrimssentrene utarbeidet en handlingsplan 2016-2017 som ble vedtatt 15.04.16.

Bemanningssituasjonen og kapasiteten ved NPS har i 2016 vært noe redusert. Av senterets 4 faste 100 % stillinger har den ene vært vakant fra 01.07. og ut året. I tillegg har ansatte ved NPS hatt flere lengre sykefraværs-perioder.

I desember startet prosessen med rekruttering til den vakante stillingen, og det er satt inn tiltak for å forebygge sykefravær.

Overordnede mål

Pilegrimsleden skal gi mulighet for vandring gjennom et landskap som er rikt på natur-, kulturarv- og kulturopplevelser. Den skal tas vare på som en viktig del av den europeiske kulturarven og gi et unikt møte med norsk natur, kulturminner, kultur, tro og mennesker. Strategien skal bidra til verdiskapning og positiv utvikling langs leden gjennom økt bruk av den. (Den statlige strategien av 2012)

Interessen for pilegrimsarbeid og pilegrimsvandringer er stadig økende, både nasjonalt og internasjonalt. NPS arbeider strategisk med merkevarebygging av Pilegrimsleden, for å øke kjennskapen til

St Olavsvegene til Nidaros, og Nidarosdomen og Trondheim som pilegrimsmål. Viktige tiltak har i hovedsak vært tilrettelegging av informativ og oppdatert hjemmeside, initiering og gjennomføring av nasjonale og internasjonale presseturer, digitale kampanjer og koordinering, samarbeid med Visit Norway og reiselivsaktører, og bidrag knyttet til utgivelse av guidebøker på flere språk.

De viktigste måleparametrene for utviklingen i pilegrimsaktiviteten er antall treff på hjemmesida vår (www.pilegrimsleden.no), antall utstedte Olavs-brev til pilegrimer som kommer til Nidarosdomen, og antall overnattingsdøgn på de registrerte pilegrimsmottakene langs ledene. I tillegg er oversikt over antall utsendte langvandrere fra Pilegrimssenter Oslo en indikator på utviklingen.

PRESSEARBEID

Økning i antall kvalitativ presseomtale (editorials), nasjonalt og internasjonalt:

- 2014 – 7 artikler
- 2015 – 14 artikler
- 2016 – 29 artikler

DIGITAL KOMMUNIKASJON

Økning i trafikk inn til www.pilegrimsleden.no

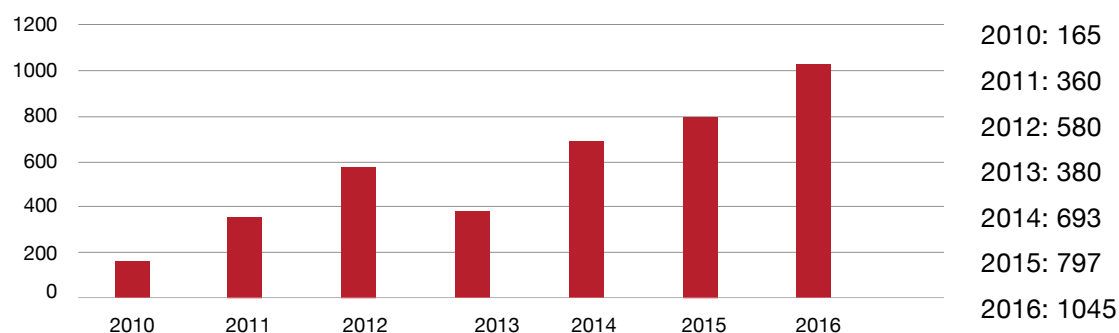
- Fra 2015 til 2016 – 22 % vekst av trafikk inn til nettsiden:
 - 6 % økning trafikk fra Norge
 - 41 % økning trafikk fra Tyskland
 - 16 % økning trafikk fra USA
 - 31 % økning trafikk fra Nederland
 - 24 % økning trafikk fra Sverige
- Gjennomsnitt økt varighet på nettsiden 4 min

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

OLAVSBREV

Ordningen med utstedelse av Olavsbrev til de pilegrimene som har gått minst de 100 siste kilometerne til Nidaros startet i 2010. Statistikken for dette viser følgende utvikling:

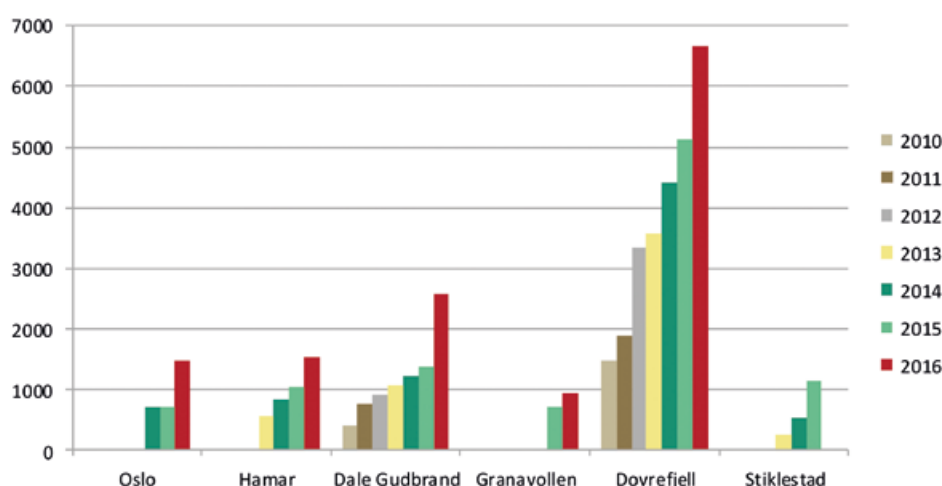
ANTALL OLAVSBREV

Dette viser i hovedsak en jevn vekst gjennom hele perioden, med en økning fra i 2016 på ca. 31%.

OVERNATTINGSDØGN

Når det gjelder overnattingsdøgn knyttet til pilegrimstrafikken har vi god oversikt over de overnattingsstedene som ligger i de minst befolkede delene av pilegrimsledene, mens tallene for byene (i hovedsak Oslo, Hamar og Trondheim) er noe mangelfulle. Vi kan imidlertid si noe om utviklingen i trafikken all den tid vi sammenligner tall fra de samme stedene år for år, og statistikken viser følgende utvikling:

Vi har hatt en jevn økning i antall overnattingsdøgn i alle regioner. I 2016 er det totale antallet registrerte overnattingsdøgn på Gudbrandsdalsleden og St Olavsleden 15000. Dette utgjør 73% økning de to siste årene.

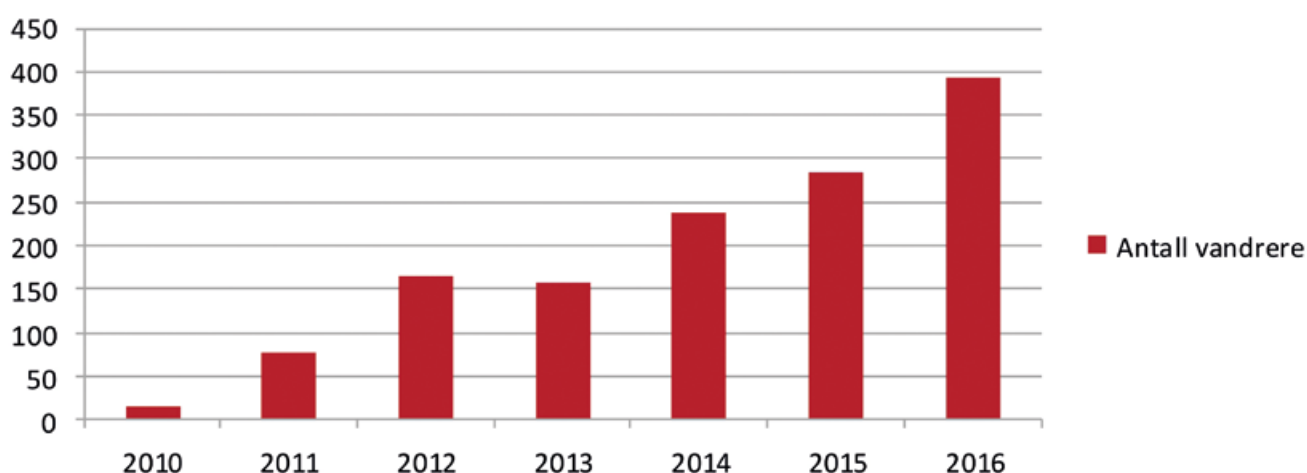

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

UTSENDING LANGVANDRERE

Pilegrimssenter Oslo er startstedet for mange av langvandrerne, og har en utsendingsseremoni for de som ønsker det. Denne utsendingen av pilegrimer har hatt følgende tallmessig utvikling de siste årene:

Antall registrerte langvandrere ut fra Oslo

Prioriteringer i 2016, Riksantikvarens tildelingsbrev

SAMARBEIDSRELASJONER

NPS har arbeidet systematisk med å styrke viktige samarbeidsrelasjoner i 2016, og å tilrettelegge for gode arenaer for samarbeid.

I vårsemesteret ble det gjennomført månedlige samarbeidsmøter (forummøter) med de regionale pilegrimssentrene. I høstsemesteret ble det gjennomført tre forummøter, hvorav det ene ble utvidet med en dag hvor også sentrenes styreledere og representanter for fylkeskommunene langs pilgrimsledene deltok. Erfaringene med dette var svært gode, med gode tilbakemeldinger fra møtedeltakerne. Denne ordningen videreføres til faste halvårlige møter i 2017.

I desember startet forberedelser til ei strategisamling med de regionale sentrene i januar 2017. Ønske om ei slik samling for å diskutere overordnede målsettinger og organisasjonsbygging for ytterligere styrking av pilegrimsorganisasjonen kom fram under det utvidede forummøtet i november.

ARBEIDSOPPGAVER

Gudbrandsdalsleden

NPS har innhentet ekstern finansiering gjennom Spillemiddel-tildeling på til sammen 2,4 mill. til oppgradering av merking, skilting og tilrettelegging av infrastruktur på og langs leden mellom Oslo og Trondheim. Det er utarbeidet plan for arbeidet, og alle RPS langs Gudbrandsdalsleden er involvert i arbeidet.

3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

I 2017 er det 20 år siden pilegrimsleden ble offisielt åpnet, og NPS har nedsatt en jubileumskomite for å arbeide med ulike tiltak knyttet til markeringen av dette.

De andre godkjente pilegrimsledene

NPS har fulgt opp arbeidet på St Olavsleden med å bevilge et etableringstilskudd knyttet til etableringen av Regionalt Pilegrimssenter Stiklestad som AS i april 2016. Senteret er nå innlemmet i fellesskapet med de øvrige regionale sentrene, og inngår som en naturlig del av pilegrimsorganisasjonen.

Arbeidet på Gudbrandsdalsleden følges i hovedsak opp av Nidaros Pilegrimsgård, etter bestilling i tildelingsbrevet fra NPS.

Næringsutvikling og markedsføring

NPS har i 2016 styrket samarbeidet med Innovasjon Norge (IN) og Visit Norway. Samarbeidet med IN dreier seg blant annet om utvikling av vertskapsrollen for våre tilbydere, hvor vi våren 2017 vil ta i bruk et kurskonsept fra IN.

Tettere kontakt med Visit Norway har gitt flere pilegrimsrelaterte nyheter og artikler i de digitale kanalene til Visit Norway, hvor Pilegrimsleden har fått en egen underside på visitnorway.com. Dette samarbeidet bidrar til at vi når ut i det internasjonale markedet med profilering av Pilegrimsleden og Nidarosdomen som pilegrimsmål, og i 2017 planlegger vi en omfattende internasjonal pressetur i samarbeid med Visit Norway.

Informasjon

Som en følge av virksomhetsoverdragelsen til NDR, og en pågående organisasjonsendring, er arbeidet knyttet til felles informasjonsstrategi med de regiona-

le sentrene satt noe på vent. Noe av den ønskede synergieffekten ved å flytte NPS inn i NDR ligger bl.a. i informasjons- og markedsføringsarbeidet, og det er startet prosesser for å kartlegge muligheter på dette området.

Internasjonalt arbeid

Evaluerings av status som Europeisk Kultuveg gjennomføres høsten 2017, og det er startet arbeid i den nordiske styringsgruppa for å forbedre organisatoriske løsninger slik at vi svarer bedre til bestillingen fra Europarådet.

Dokumentasjon og formidling av resultater

NPS har iverksatt tiltak for å høyne kvaliteten på arbeidet med dokumentasjon og formidling av resultater. Vi har bl.a. vurdert samarbeid med Europarådets ETIS-program (European Tourism Indicator System) for å dokumentere og øke fokus på bærekraftig utvikling av pilegrimsarbeidet, og ser også dette i sammenheng med treårs-evalueringen som vi står overfor.

4 STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

REDEGJØRELSE FOR PERSONALMESSIGE OG ADMINISTRATIVE FORHOLD

KOMPETANSEUTVIKLING

NDRs medarbeidere skal ha god kompetanse innen sine fagområder, og ha nødvendig opplæring og mulighet for kompetanseutvikling.

Periodemål for 2016

- Ferdigstille kompetanseutviklingsplanen
- Gjennomføre planlagt lederopplæring og lederutvikling (Program for styring og ledelse i staten (2014-2017))

Omtale og vurdering av resultater

Arbeidet med kompetanseutviklingsplan for NDR er nær fullført. Det har også vært en første gjennomgang av kompetansekrav og opplæringsbehov for ulike fagområder.

Ledelsen har sammen med de tillitsvalgte hatt opplæring i arbeidstidsbestemmelser og gjennomført Difi's nettkurs om Samarbeid og medbestemmelse.

Det er et krav i verkstedene at våre restaureringsassistenter blant annet skal gjennomføre en bachelorutdanning i teknisk bygningsvern før de kan få tittel Restaureringstekniker. NDR har hatt en samarbeidsavtale med Høyskolen i Sør-Trøndelag (HiST) om deltagelse og gjennomføring av kurs i teknisk bygningsvern. NDR har avventet sammenstilling av HiST og NTNU for avklaring av hvor i organisasjonen studiet i tekniske bygningsvern ble lagt og vil i løpet av våren 2017 inngå en avtale med NTNU fakultetet for Arkitektur og design, hvor kurset nå ligger. Tre assistenter gikk opp til bachelor-

eksamen og bestod i 2016. Vi har nå en student i programmet.

Det gjennomføres årlig opplæring og videreutvikling av våre publikumsverter som er i første linje i møtet med publikum, og viktige for vårt omdømme utad.

Alle ansatte får tilbud om nødvendige kurs og det gjennomføres årlig opplæring i brannslukking og førstehjelp.

Vurdering av ressursbruk

Ressursbruken er i forhold til plan.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Måloppnåelsen vurderes som tilfredsstillende.

NDR skal være best mulig rustet til å ivareta de mål og resultatkrav som stilles fra departementet

Overordnet myndighet har varslet at NDR skal overta ansvaret for Nasjonalt Pilegrimssenter (NPS) fra 01.07.2016. Det må utredes hvilke konsekvenser dette vil gi og hvordan en fremtidig organisasjon bør se ut når ansvarsområdet for NDR utvides. Utredningen gjennomføres med bistand fra ekstern konsulenthjelp.

Periodemål for 2016

- Evaluering av nåværende organisasjonsmodell
- Tilpasse organisasjonen til utvidelse av ansvarsområde

4 STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

Omtale og vurdering av resultater

I vårhalvåret ble det gjennomført en evaluering av organisasjonen av konsulentfirmaene SPOR HR og Østlyng & Bjerke. Med bakgrunn i rapporten ble det gjort vedtak i styret om å igangsette en omstillingsprosess. Dette arbeidet endte med en presentasjon og forslag til endringer til styremøtet i desember. Arbeidsformen vil i stor grad være prosjektorganisert. Endret organisasjonskart er nå ferdig forhandlet med de tillitsvalgte og implementering vil foregå utover våren 2017.

I prosessen rundt overtakelsen av NPS hadde vi et godt samarbeid med Riksantikvaren. De ansatte i NPS har hatt egen oppfølging for å sikre en god integrering og vi ser gode synergieffekter for hele NDR.

Vurdering av ressursbruk

Utgifter til konsulentene er belastet budsjettet og arbeidet med organisasjonsprosessen har vært svært tidkrevende. Det ble etablert en egen styringsgruppe med representanter fra ledelsen, tillitsvalgt og verneombud. Det er lagt vekt på god informasjon gjennom hele prosessen og alle ansatte har vært involvert i allmøter og workshops.

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Organisasjonsprosjektet har vært nyttig og vi forventer at resultatet vil gi oss bedre styring og mer forutsigbarhet rundt ansvar og arbeidsform i alle ledd i organisasjonen.

SIKRE ET GODT OG

INKLUDERENDE ARBEIDSMILJØ

NDR er en IA-bedrift (inkluderende arbeidsliv). Det vektlegges å opprettholde godt arbeidsmiljø og målet er at det ikke skal være sykefravær på grunn av dårlig arbeidsmiljø. Det skal legges til rette for personer

med redusert funksjonsevne og eldre arbeidstakere skal stimuleres til å stå lenger i arbeid.

Periodemål for 2016

- Revidere handlingsplan for likestilling
- Følge opp handlingsplan for IA-arbeide
- Gjennomføre medarbeiderundersøkelse

Omtale og vurdering av resultater

I løpet av 2016 er handlingsplanen for likestilling revidert. Det ble på slutten av året gjennomført medarbeiderundersøkelse i samarbeid med bedriftshelsetjenesten. Presentasjon og gjennomgang vil skje tidlig 2017.

Handlingsplanen for IA-arbeidet er fulgt opp. Også i 2016 hadde vi personer inne på arbeidstrening og en ansatt er knyttet til NAV programmet VTA (varig tilpasset arbeid).

Omtale og vurdering av måloppnåelse

Det er gode rutiner og kontinuerlig arbeid for å sikre et godt og inkluderende arbeidsmiljø. En av utfordringene i 2016 har vært knyttet til kontorplasser. I og med at det er flere ansatte, har vi tatt i bruk andre arealer og vært nødt til å plassere ansatte mer geografisk spredt enn ønskelig. På slutten av året ble det satt opp støyskjerming i åpne kontorlandskap. I 2017 vil det bli sett på alternativer bl.a. med oppsetting av brakkeløsning. Dette vil løse seg, ved ferdigstilling av Artilleribygget i Erkebispegården.

4 STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

ÅRSVERK

Det er totalt benyttet 65,9 årsverk i 2016. NPS kom inn under NDR 1.7.16. 4 årsverk som renholdere (Restaureringsavdelingen) ivaretar renhold i kirken og kontorer for menigheten, og omfattes av driftsavtalen NDR har med Kirkelig fellesråd i Trondheim, og gir tilsvarende inntekt. Utviklingen i antall årsverk har vært stabil i de siste årene.

Utvikling antall årsverk:

År	Stab	Restaureringavd.	Publikumsavd.	Nasjonalt pilegrimssenter	Totalt
2014	3,9	38,8	17,6	-	60,3
2015	4,7	39,7	17,3	-	61,7
2016	6,3	39,5	18,5	1,6	65,9

LÆRLINGER

I 2016 har det vært 3 lærlinger. 2 lærlinger i håndverksfaget smed (1 lærling har vært i svangerskapspermisjon fra høsten 2016) og 1 lærling i håndverksfaget gips.

SYKEFRAVÆR

Det legemeldte sykefraværet for 2016 var 2,7 %, noe som er godt under både tidligere år, og målet om at det ikke skal overskride 4 %.

Legemeldt sykefravær

År	Menn	Kvinner	Totalt
2014	3,3 %	4,9 %	4,1 %
2015	4,7 %	2,3 %	3,5 %
2016	2,5 %	2,9 %	2,7 %

Når det gjelder sykefravær er det ingen åpenbare kjønnsforskjeller, heller ikke når det gjelder foreldrepermisjon eller fravær ved barns sykdom.

4 STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

		Kjønnsbalanse			Lønn	Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
		M %	K %	Totalt (N)	K/M i %	M %	K %	M %	K %	M %	K %	M %	K %
Totalt	2016 2015	54 49	46 51	65 63	94 93	11 10	33 41	3 -	3 -	100	-	2,5 4,7	2,9 2,3
Ledere	2016 2015	45 40	55 60	11 10	88 96	- -	20 33						
Rådgivere, konsulenter mv.	2016 2015	31 27	69 73	16 15	92 94	- -	22 10						
Restaureringsarbeidere	2016 2015	82 83	18 17	22 23	96 86	6 11	- 25						
Drift og renhold	2016 2015	50 50	50 50	8 8	98 98	- 20	50 75						
Betjenter ¹ (faste publikumsverter)	2016 2015	37 11	63 89	8 9	108 124	100 100	100 100						

¹ Betjenter (publikumsverter) i midlertidige stillinger, stort sett i sommersesong er ikke med i oversikten. Alle i deltidsstillinger.

Forklaring til tabellen:

Kjønnsbalanse: Andelen av hvert kjønn på hvert nivå

Lønn: Kvinnens lønn i % av menns lønn på hvert nivå (eks. Menn 100 %, kvinner 85 %).

Deltid: Andelen av hvert kjønn som arbeider deltid.

Midlertidig: Andelen av hvert kjønn som har midlertidig ansettelse.

Foreldrepermisjon: Andelen av foreldrepermisjonuttak som benyttes av hvert kjønn.

Sykefravær: Sykefraværprosent for hvert kjønn. Legemeldt fravær.

Gjennomsnittslønn pr. mnd

	Ledere		Medarbeidere		Alle	
	M kr/mnd	K kr/mnd	M kr/mnd	K kr/mnd	M kr/mnd	K kr/mnd
2016	57 772	50 670	36 448	33 728	39 584	37 116
2015	52 660	49 543	35 626	32 860	37 289	35 234

4 STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

MILJØLEDELSE OG GODKJENNING SOM GRØNT MILJØFYRTÅRN-BEDRIFT

NDRs verksteder og administrasjon ble i løpet av 2016 klassifisert som miljøfyrtårn. NDR skal ta miljøhensyn gjennom innkjøp/forbruk, transport, avfallshåndtering og energibruk. Miljøsertifiseringen gir også en forenkling av miljørapportering når vi har oppdrag for tredjepart.

VURDERING AV STYRING OG KONTROLL

Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider (NDR) har god styring og kontroll, og benytter mål- og resultatstyring som grunnleggende styringsprinsipp. I 2015 fikk vi vedtatt en langtidsplan for perioden 2016-2020 (2030). Det jobbes kontinuerlig for å få gode styringsparametere for å kunne se utvikling over tid.

BUDSJETTSTYRING OG REGNSKAP

Direktoratet for økonomistyring (DFØ) leverer lønns- og regnskapstjenester. NDR benytter fullservicemodell. Det foreligger interne instruksjoner og rutiner og det utarbeides årlige interne budsjett disponeringsskriv og bestillingsfullmakter.

NDR har betydelige kontantinntekter fra billett- og varesalg, og det benyttes lukket kontanthåndterings-system med nattsafeenheter for å sikre både ansatte og kontantverdier. I forbindelse med utfaktureringsrutiner for betalingsoppfølging. NDR har samarbeidsavtale med Kredinor for inndrivning av fordringer og vi har ikke hatt uerholdelige fordringer i 2016.

REVISJON 2015

Riksrevisjonens konklusjon i revisjonsberetningen for 2015 var at etter deres mening gir NDRs årsregnskap i det alt vesentlige et dekkende bilde av virksomhetens disponible bevilgninger og regnskapsopplysninger

4 STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

som er rapportert til statsregnskapet, den finansielle stillingen per 31.12.2015 og av resultater og kontantstrømmer for det avsluttede regnskapsåret i samsvar med regelverk for statlig økonomistyring, herunder anbefalte statlige regnskapsstandarder i Norge.

Basert på Riksrevisjonens revisjon av årsregnskapet og kontrollhandlinger de har funnet nødvendig i henhold til ISSAI-ene, er de ikke kjent med forhold som tilsier at NDRs disponering av bevilgningene er i strid med de administrative bestemmelsene om økonomistyring. (Ref. revisjonsberetningen for 2015.)

SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP

NDR sitt hovedansvar er å forvalte kulturhistoriske bygninger og nasjonalsymbol som Nidaros domkirke og Erkebispegården. Dette gjøres gjennom planmessig og løpende drift, restaurering og vedlikehold. Alle bygg har god brann- og innbruddsikring. NDR har døgnvakt gjennom egen driftsvaktordning og vakt-selskap. Krise- og beredskapsplanen er gjennomgått med alle ansatte.

Sikkerhetstiltak ved kirkens vestfront og skipets vestre deler er etablert.

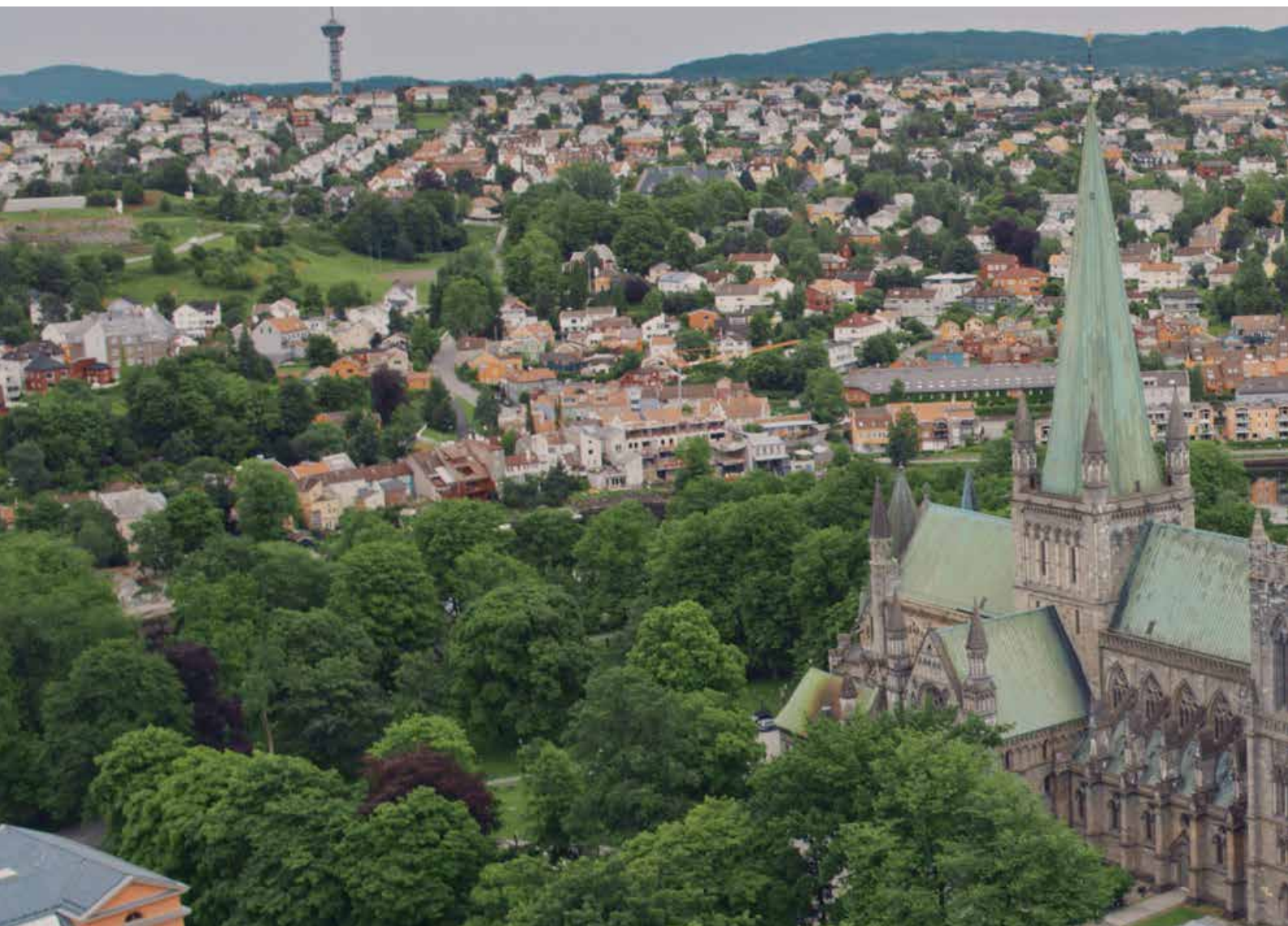
Det er særskilte sikkerhetsrutiner knyttet til riksregaliene, som er utstilt i Lavetthuset, Erkebispegården. Disse vurderes løpende av Riksregaliekomiteen.

Det er nå laget en overordnet ROS analyse for anleggene og området. Denne danner grunnlaget for sikkerhetsplanen som nå er under utarbeidelse og som skal rulleres årlig.

5 VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER

NDR har gjennom 2016 vokst og fått flere oppgaver. Våre nasjonale oppgaver som kompetansesenter og pilegrimssenter bringer oss stadig i kontakt med nye miljøer og gir oss spennende utfordringer. Samtidig skal vi holde vårt oppdrag som forvalter og formidler av Nidarosdomen og Erkebispegården minst like høyt som før. Ved inngangen til 2017 justerer vi organisasjonen og rigger oss til å bli flinkere både til å arbeide prosjektbasert og til å ta i bruk nye digitale programmer og hjelpemidler. Dette er verktøy for bedre å møte en hverdag der budsjett-tilskuddene ikke holder samme takt som utfordringer og oppgaver. Kravet til egeninntjening øker og arbeidet for å hente inn prosjekttilskudd fra eksterne hold må intensiveres.

5 VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER

Foreløpig ser vi at vi makter både måloppnåelse og utvikling. NDR har engasjerte og dyktige ansatte som kontinuerlig arbeider for å holde tritt med forventningene. Når vi nå nærmer oss 150-års jubileet i 2019, er det allikevel å håpe at både statlige myndigheter og kulturinteresserte sponsorer vil vise forståelse for at det må ekstra økonomisk ytelser til for å holde standarden både for bygninger, pilegrimsleder, kompetanseutvikling og formidling.

6 ÅRSREGNSKAP

LEDELSESKOMMENTARER ÅRSREGNSKAPET 2016

FORMÅL

Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider (NDR) ble opprettet i 1869 og er underlagt Kulturdepartementet. NDR er et ordinært statlig forvaltningsorgan som fører regnskap i henhold til kontantprinsippet, slik det fremgår av prinsippnotene til årsregnskapet. NDRs hovedmål er at Nidaros domkirke skal forvaltes i respekt for det formål den skal tjene, og både Nidaros domkirke og Erkebispegården skal forvaltes i samsvar med sin kulturhistoriske betydning. Ved stortingsvedtak ble Nasjonalt pilegrimssenter fra 1. juli 2016 lagt inn under NDR.

Årsregnskapet utgjør del VI i årsrapporten til Kulturdepartementet.

BEKREFTELSE

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten. Årsregnskapet gir et dekkende bilde av NDRs disponible bevilgning, regnskapsførte utgifter og inntekter.

VURDERINGER AV VESENTLIGE FORHOLD

I 2016 har NDR disponert tildelinger på utgiftssiden med kr. 53 525 000, i tillegg kom belastningsfullmakter i forbindelse med overføringen av Nasjonalt pilegrimssenter 1. juli 2016. Belastningsfullmaktene fra Riksantikvaren og Kulturdepartementet var på til sammen kr. 4 443 000. For å kunne disponere tildelingen fullt ut har NDR et inntektskrav på til sammen kr. 22 244 000. Netto tildeling, unntatt belastningsfullmaktene er ut fra dette kr. 31 281 000.

I 2016 hadde NDR inntekter ut over inntektskravet på til sammen kr. 8 890 000. Merinntektene kommer i hovedsak som følge av økning i prisen på inngangsbilletter til Nidaros domkirke, Museet Erkebispegården og Riksregaliene i 2016, økt utleie i Erkebispegårdsanlegget, samt et større restaureringsoppdrag på Stavanger domkirke.

Driftsutgiftene for Nasjonalt pilegrimssenter for perioden 1.7 til 31.12.2016 var i henhold til gitte belastningsfullmakter. Driftsutgifter ut over dette kom på til sammen kr. 61 744 000 noe som gir en merutgift ut over tildeling med kr. 8 219 000. Merutgiftene dekkes inn av merinntektene.

Det gjenstår etter dette et mindreforbruk med kr. 671 000. Dette er søkt overført til 2017.

Artskontorapporteringen viser at rapporterte utgifter til lønn, personalkostnader og sosiale utgifter beløper seg til kr. 35 333 000. Utbetalinger til drift beløper seg til kr. 28 715 000 og utbetalinger av tilskudd til regionale pilegrimssentre for 2. halvår 2016 til kr. 2 145 000.

Av større ressurskrevende tiltak som ble gjennomført i 2015 kan følgende trekkes frem:

- Videreføre arbeidet med totalrehabilitering av Artilleribygget.
- Videreføring av restaureringen av Kongeinngangen på Nidaros domkirke.
- Restaurering av kobbhus og svalgang på Erkebispegårdens nordfløy.
- Skarping og maling av Kjøpmannsgata 1C og utvendige malingsarbeider på Erkebispegården.
- Bygging av kalkovn for brenning av egen kalk til mørtel.
- Konserveringsarbeider på de middelalderske kalkmaleriene i Erkebispegårdens nordfløy.
- Videreføre arbeidet med utredning av steinbrudd.
- Utvendig sikring av Nidaros domkirke ved oppsetting av pullerter.
- Utskifting av låsstyring og låssystem.
- Innlegging av fiberdata til alle bygg.
- Organisasjonsgjennomgang og -utvikling.
- Produksjon av temporær utstilling i Erkebispegården «Vestfrontens hemmeligheter».
- Videreutvikling av nettsider og App.

Mellomværende med statskassen utgjorde pr. 31.12.2016 kr. 191 989. Oppstillingen av artskontorapporteringen viser hvilke eiendeler og gjeld mellomværende består av.

TILLEGGSOPPLYSNINGER

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for NDR. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2017.

Trondheim, mars 2017

Anne Kathrine Slungård

Styreleder

Steinar Bjerkestrand

Direktør

6 ÅRSREGNSKAP

Virksomhet: G2 - Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Rapport kjørt: 06.02.17

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2016

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2016	Merutgift (-) og mindreutgift
0342	Driftsutgifter	01		A	53 525 000	61 743 573	-8 218 573
0340	Nasjonalt pilegrimssenter	75		A	667 500	667 501	-1
1429	Driftsutgifter	01		A	2 622 153	2 629 007	-6 854
1429	Tilskudd til verdiskapningsarb	77		A	1 153 334	1 153 334	0
1633	Nettoordning for mva i staten	01				920 752	-920 752
Sum utgiftsført					57 967 987	67 114 166	

Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Samlet tildeling*	Regnskap 2016	Merinntekt og mindreinntekt(-)
3342	Salgsinntekter mv.	01		18 566 000	26 097 054	7 531 054
3342	Ymse inntekter	02		3 678 000	5 036 610	1 358 610
5309	Tilfeldige inntekter	29			126 573	
5700	Arbeidsgiveravgift	72			4 360 372	
Sum inntektsført					22 244 000	35 620 608

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet					31 493 558	
Kapitalkontoer						
60053301	Norges Bank KK /innbetalinger				37 846 161	
60053302	Norges Bank KK/utbetalinger				-69 188 410	
703884	Endring i mellomværende med statskassen				-151 309	
Sum rapportert					0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (201612)					31.12.2016	31.12.2015	Endring
703884	Mellomværende med statskassen				191 989	343 298	-151 309

Virksomhet: G2 - Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter			
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
0342 01	0	53 525 000	53 525 000
0340 75	0	667 500	667 500
1429 01	0	2 622 153	2 622 153
1429 77	0	1 153 334	1 153 334

0340 75 Belastningsfullmakt fra Kulturdepartementet, jfr. brev av 10.10.16

1429 01 Belastningsfullmakt fra Riksantikvaren, jfr. brev av 7.7.16

1429 77 Belastningsfullmakt fra Riksantikvaren, jfr. brev av 7.7.16

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastningsfullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
03420 01	Tildeling	671 091		0	671 091			671 091	[5% av årets tildeling i note A]	2 676 250
0342 75	Belastningsfullmakt			0				0		
1429 01	Belastningsfullmakt			0				0		
1429 77	Belastningsfullmakt			0				0		

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte

6 ÅRSREGNSKAP

Virksomhet: G2 - Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Oppstilling av artskontorapporteringen 31.12.2016

	Note	2016	2015
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	1 767 698	846 596
Salgs- og leieinntekter	1	29 365 966	25 655 077
Andre inntekter	1	0	0
Sum inntekter fra drift		31 133 663	26 501 673
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	35 332 595	32 517 882
Andre utbetalinger til drift	3	28 714 738	28 474 481
Utbetaling av finansutgifter	4	1 040	792
Sum utbetalinger til drift		64 048 373	60 993 155
Netto rapporterte driftsutgifter		32 914 710	34 491 481
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	2 145 040	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		2 145 040	0
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		126 573	116 903
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		4 360 372	3 981 136
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		920 752	1 312 600
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		-3 566 192	-2 785 439
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		31 493 558	31 706 043

Oversikt over mellomværende med statskassen **

Eiendeler og gjeld	2016	2015
Fordringer	61 333	18 333
Kasse	238 694	431 196
Skyldig skattetrekk	-1 391 981	-1 148 107
Skyldige offentlige avgifter	1 282 073	1 041 804
Annen gjeld	1 869	72
Sum mellomværende med statskassen	8	343 298

Kontrollsum:

31 493 558
31 493 558
0

6 ÅRSREGNSKAP

Virksomhet: G2 - Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater 1)	1 767 698	803 373
Tilskudd fra organisasjoner og stiftelser	0	43 223
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1 767 698	846 596
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Salgsinntekt varer, avgiftspliktig	4 272 203	4 193 997
Billettsalg, avgiftspliktig	15 971 404	13 334 678
Salgsinntekt tjenester, avgiftspliktig	75 505	59 476
Restaureringsoppdrag, avgiftspliktig	1 773 889	1 692 163
Verkstedsooppdrag, avgiftspliktig	132 329	49 077
Salgsinntekt varer, avgiftsfri	1 180 297	1 085 270
Arkivavgift, avgiftsfri	1 000	1 500
Billettsalg, avgiftsfri	5 000	6 984
Konsertbilletter, avgiftsfri	665 298	726 390
Salgsinntekt tjenester, avgiftsfri	233 656	168 642
Inntekter fra salg av oppdrag, avgiftfri	18 776	0
Leieinntekt fast eiendom, avgiftspliktig	967 228	890 722
Leieinntekt fast eiendom, unntatt avgiftsplikt	1 932 443	1 873 649
Leieinntekter repr.lokaler, møterom mv, avgiftspliktig	1 219 722	628 080
Leieinntekter repr.lokaler, møterom mv, unntatt avgiftsolikt	916 216	927 695
Annen leieinntekt	1 000	16 755
Sum salgs- og leieinnbetalinger	29 365 966	25 655 077
Sum innbetalinger fra drift	31 133 663	26 501 673

1) Innbetaling gjelder avtale mellom Kirkelig fellesråd i Trondheim, Nidaros domkirke og Vår frue menighet og NDR om drift og fordeling av driftskostnader for Nidaros domkirke.

Virksomhet: G2 - Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2016	31.12.2015
Lønn	31 151 100	28 660 738
Arbeidsgiveravgift	4 360 372	3 981 136
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-898 830	-1 025 690
Andre ytelser	719 954	901 699
Sum utbetalinger til lønn	35 332 595	32 517 882
Antall årsverk:	66	62

6 ÅRSREGNSKAP

Virksomhet: G2 - Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2016
Husleie	3 713 015
Vedlikehold egne bygg og anlegg	3 878 323
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	5 780 651
Inventar og maskiner, investeringer	58 316
Driftsmateriale	970 410
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	61 718
Mindre utstysanskaffelser	821 838
Leie av maskiner, inventar og lignende	563 624
Drift transportmidler	70 401
Datakommunikasjon, telefon og porto	1 303 042
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	5 999 771
Varekostnad (videresalg)	3 211 484
Markedsføring/profilering	393 093
Reiser og diett	600 606
Kurs og seminarer	540 285
Medlemskontingenter	121 537
Øvrige driftsutgifter	626 625
Sum andre utbetalinger til drift	28 714 738

Virksomhet: G2 - Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	1 040	792
Valutatap	0	0
Annen finansutgift	0	0
Sum utbetaling av finansutgifter	1 040	792

6 ÅRSREGNSKAP

Virksomhet: G2 - Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2016	31.12.2015
Tilskudd Regionale pilegrimssenter	2 145 040	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	2 145 040	0

Virksomhet: G2 - Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Rapport kjørt: 06.02.17

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2016 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.2016 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler*	0	0	0
Obligasjoner	0	0	0
Sum	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	457 039	0	457 039
Andre fordringer	61 333	61 333	0
Bankinnskudd, kontanter og lignende	238 694	238 694	0
Sum	757 067	300 028	457 039
Langsiktig gjeld			
Annen langsiktig gjeld	0	0	0
Sum	0	0	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-2 069 898	0	-2 069 898
Skyldig skattetrekk	-1 391 981	-1 391 981	0
Skyldige offentlige avgifter	1 348 514	1 282 073	66 441
Annen kortsiktig gjeld	1 957 108	1 869	1 955 239
Sum	-156 256	-108 038	-48 218
Sum	600 810	191 989	408 821

Leverandørgjeld/Annen kortsiktig gjeld 2016

I forbindelse med årsskiftet avdekket regnskapsfører en teknisk feil hvor aktuell periode i Agresso har vært blank ved oppstart av året, når den skulle blitt oppdatert til 201701.

Dette førte til at flere filer fra forssystemet for fakturabehandling (Contempus), som gjelder 2017, ble bokført på periode 201612. Konsekvensen av dette er utgiftsføringer i virksomhetsregnskapet i 2016 og leverandørgjeld i 2016 som tilhører 2017. Kr. 1 955 238,70.

Regnskapsfører har foretatt korrigeringer av utgiftsføringene i 2016 med motpost 2997, slik at de enkelte utgiftskonti fremkommer med korrekt beløp. På grunn av feilens omfang (mengde bilag) har regnskapsfører sett seg nødt til å korrigere nettobeløp, dvs. mva er ikke korrigert.

Riksrevisjonen

Vår referanse 2017/00431-1

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER
Org. nr.: 938966397

Riksrevisjonens beretning

Til Nidaros domkirkes restaureringsarbeider

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Riksrevisjonen har revidert Nidaros domkirkes restaureringsarbeiders årsregnskap for 2016. Årsregnskapet består av ledelseskomentarer og oppstilling av bevilgnings- og artskontorrapportering, inklusive noter til årsregnskapet for regnskapsåret avsluttet per 31. desember 2016.

Etter Riksrevisjonens mening gir Nidaros domkirkes restaureringsarbeiders årsregnskap et rettviseende bilde av virksomhetens disponible bevilgninger, inntekter og utgifter i 2016 og av mellomværende med statskassen per 31. desember 2016, i samsvar med regelverk for statlig økonomistyring.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig revisjon (ISSAI 1000–2999). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet under «Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet». Vi er uavhengige av virksomheten slik det kreves i lov og instruks om Riksrevisjonen og de etiske kravene i ISSAI 30 (INTOSAIs etikkregler) fra International Organization of Supreme Audit Institutions, og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene og INTOSAIs etikkregler. Etter Riksrevisjonens oppfatning er det innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon i årsrapporten

Ledelsen er ansvarlig for årsrapporten, som består av årsregnskapet (del VI), og øvrig informasjon (del I–V). Riksrevisjonens uttalelse om revisjonen av årsregnskapet og uttalelsene om etterlevelse av administrative regelverk dekker ikke øvrig informasjon i årsrapporten (del I–V), og vi attesterer ikke denne informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det revisors oppgave å lese øvrig informasjon i årsrapporten. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig uoverensstemmelse mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskapen opparbeidet under revisjonen, eller hvorvidt den øvrige informasjonen tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom det konkluderes med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er Riksrevisjonen pålagt å rapportere dette i revisjonsberetningen. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens, styrets og overordnet departements ansvar for årsregnskapet

Ledelsen og styret er ansvarlig for å utarbeide et årsregnskap som gir et rettviseende bilde i samsvar med regelverk for økonomistyring i staten. Ledelsen og styret er også ansvarlig for å etablere den interne kontrollen som de finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Overordnet departement og styret har det overordnede ansvar for at virksomheten rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon og har forsvarlig internkontroll.

Riksrevisjonens oppgaver og plikter

Målet med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som gir uttrykk for Riksrevisjonens konklusjon. Betryggende sikkerhet er et høyt sikkerhetsnivå, men det er ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med *lov om Riksrevisjonen*, *instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig revisjon (ISSAI 1000–2999) alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir ansett som vesentlig dersom den, enkeltvis eller samlet, med rimelighet kan forventes å påvirke beslutningene som treffes av brukere på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med *lov om Riksrevisjonen*, *instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og ISSAI 1000–2999, utøver revisor profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. Revisor gjør også følgende:

- Identifiserer og anslår risikoene for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Revisjonshandlinger utformes og gjennomføres for å håndtere slike risikoer, og tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis innhentes som grunnlag for revisors konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil. Dette skyldes at misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, feilpresentasjoner, eller overstyring av intern kontroll.
- Opparbeider en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen. Hensikten er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige ut fra omstendighetene, men ikke å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av virksomhetens interne kontroll.
- Evaluerer hensiktsmessigheten av regnskapsprinsippene som er brukt, og rimeligheten av tilhørende opplysninger som er utarbeidet av ledelsen.
- Evaluerer den totale presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, herunder tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Revisor kommuniserer med ledelsen og styret, og informerer overordnet departement, blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Revisor vil også kommunisere om forhold av betydning som er avdekket i løpet av revisjonen, herunder eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Blant de forholdene som blir kommunisert med ledelsen og styret, og som overordnet departement blir informert om, tar revisor standpunkt til hvilke av forholdene som er av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet, og avgjør om disse regnes som sentrale forhold ved revisjonen. Disse beskrives i så tilfelle under eget avsnitt i revisjonsberetningen, med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring. Forholdene omtales ikke i beretningen hvis Riksrevisjonen beslutter at de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring med rimelighet må forventes å være større enn offentlighetens interesse av at saken blir omtalt. Dette vil bare være aktuelt i ytterst sjeldne tilfeller.

Dersom Riksrevisjonen, gjennom revisjon av årsregnskapet, får indikasjoner på vesentlige brudd på administrative regelverk for økonomistyring, gjennomføres utvalgte revisjonshandlinger for å kunne gi uttalelse om hvorvidt det er vesentlige brudd på disse.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon knyttet til administrative regelverk for økonomistyring

Vi gir en uttalelse med moderat sikkerhet på om vi er kjent med forhold som tilsier at virksomhetens disponering av bevilgningene i vesentlig grad er i strid med administrative regelverk for økonomistyring. Uttalelsen bygger på ISSAI 4000-serien for etterlevelserevisjon. Moderat sikkerhet for uttalelsen oppnås gjennom revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi finner nødvendig.

Basert på revisjon av årsregnskapet og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til ISSAI 4000-serien, er vi ikke kjent med forhold som tilsier at virksomhetens disponering av bevilgningene er i strid med administrative regelverk for økonomistyring.

Oslo; 20.04.2017

Etter fullmakt

Tor Digranes
ekspedisjonssjef

Harald Haugen
avdelingsdirektør

Brevet er ekspedert digitalt og har derfor ingen håndskreven signatur